

**FILOZOFICKÁ FAKULTA UNIVERZITY PALACKÉHO V
OLOMOUCI**

KATEDRA SLAVISTIKY

Organizační struktura GULAGu
Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Romana Pechová

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Pechal, CSc.

Olomouc 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Organizační struktura GULAGu vypracovala samostatně pod vedením prof. PhDr. Zdeňka Pechala, CSc. a s použitím odborné literatury a pramenů uvedených v bibliografii.

V Olomouci dne:

Jméno a příjmení

Tímto děkuji prof. PhDr. Zdeňkovi Pechalovi, CSc. za cenné připomínky a rady při vypracování bakalářské práce.

OBSAH

ÚVOD.....	6
1.SOVĚTSKÝ GULAG	8
1.1.VÝVOJ SOVĚTSKÉHO GULAGU	10
1.2.KONCENTRAČNÍ TÁBOR VS. SOVĚTSKÝ GULAG	10
2.SEVVOSTLAG	12
2.1.ZÁKLADNÍ INFORMACE O SEVVOSTLAGU	12
2.2.DALSTROJ.....	13
2.3.VEDENÍ USVITLU.....	13
2.4.OCHRANA SEVVOSTLAGU.....	14
2.5.STRUKTURA VĚZNITELŮ	14
2.6.NÁPLŇ PRÁCE VĚZŇŮ.....	15
2.7.TRESTY	16
2.8.PRACOVNÍ DOBA.....	16
2.9.STRAVOVÁNÍ.....	17
3.SOLOVECKÉ OSTROVY.....	20
3.1.ZÁKLADNÍ INFORMACE O SOLOVKÁCH.....	20
3.2.VEDENÍ SOLOVEK.....	21
3.3.VĚZNI.....	22
3.4.NÁPLŇ PRÁCE VĚZŇŮ.....	22
3.5.TRESTY	23
3.6.PRACOVNÍ DOBA.....	25
3.7.STRAVOVÁNÍ.....	26
3.8.SROVNÁNÍ SEVVOSTLAGU SE SOLOVKAMI	28
4.NORILLAG.....	30
4.1.ZÁKLADNÍ INFORMACE O NORILLAGU	30
4.2.VEDENÍ NORILLAGU	31
4.3.VĚZNI.....	31
4.4.NÁPLŇ PRÁCE VĚZŇŮ.....	32
4.5.TRESTY	33
4.6.PRACOVNÍ DOBA.....	34
4.7.STRAVOVÁNÍ	34
4.8.SROVNÁNÍ NORILLAGU SE SEVVOSTLAGEM.....	37

4.9. SROVNÁNÍ NORILLAGU SE SOLOVKAMI.....	40
ZÁVĚR.....	42
РЕЗЮМЕ.....	44
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	46
SEZNAM PŘÍLOH.....	53
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	57
ANOTACE.....	59

ÚVOD

V bakalářské práci se budeme zabývat organizační strukturou GULAGu Sovětského svazu. Ke zjištění nezbytných informací o organizační struktuře GULAGU nám budou sloužit tři vybrané tábory na území SSSR, fungující v různých letech, na různých místech a za různých okolností. Zaměříme se na nápravně-pracovní tábory, které se lišily svou polohou, velikostí, dobou jejich existence a jinými faktory. Prvotním úkolem bude vymezit si tři nápravně-pracovní tábory, kterým budeme posléze věnovat hlavní kapitoly a podkapitoly bakalářské práce. Pomocí těchto tří vybraných táborů budeme sledovat jednotlivé složky jejich organizační struktury. Cílem je prostřednictvím materiálů použitých v bakalářské práci, dosáhnout dostatečných znalostí, abychom mohli vymezené tábory porovnat, a tak zjistit rozdíly, popřípadě shody mezi těmito zařízeními. Výsledkem bude identifikace vybraných komponentů organizační struktury a jejich následná komparace.

Záměrem práce je čtenáře v úvodu seznámit s obecnou charakteristikou sovětského GULAGu a s jeho vývojem. Nezbytností bude vysvětlení pojmů koncentrační tábor a láger, kdy díky bakalářské práci dojde k pochopení rozdílů mezi nimi. Hlavní kapitoly budou věnovány GULAGům Sevvostlag, Solovky a Norillag. V jednotlivých kapitolách o nápravně-pracovních táborech se budeme zabývat jejich organizační strukturou, a to z několika hledisek. Na začátku každé kapitoly bude uvedeno několik základních informací o táboře. O tábory se budeme zajímat z hlediska struktury vězňů, náplně práce odsouzených, délky jejich pracovního dne, trestů a stravování. Z pohledu struktury vězňů se budeme orientovat na typ odsouzených, zda je konkrétní tábor určen pro politické, či kriminální vězně, a dále může zaznít jejich národnostní složení. Z aspektu náplně práce se zaměříme na teritorium tábora a z něho vyplývající cíle, jichž museli vězni dosáhnout. Poté nás bude zajímat pracovní doba a podmínky vězněných. Následující podkapitoly budou věnovány trestům a jejich rozdílům jednotlivých táborů. Mimo jiné nás bude zajímat obraz stravovacích zvyklostí, zdali byly dodržovány normované příděly, a jestli vězni dostávaly pravidelnou stravu, jak tato strava vypadala a z jakých jídel sestávala.

V práci bude využito srovnávací metody, díky níž lépe pochopíme rozdílnosti mezi jednotlivými nápravně-pracovními tábory, jestli se lišila organizační struktura tábora, jenž byl umístěn na severovýchodě Sovětského svazu od tábora, který byl naopak v sibiřské lokalitě, či na Soloveckých ostrovech nacházejících se v Bílém moři.

Pomocí této bakalářské práce čtenář lépe pochopí, jaký byl život v podmínkách nápravně-pracovního tábora Sevvostlag, Norillag a Solovky, jaké měl vězeň povinnosti a jak vypadal jeho den. Cílem práce je vypracovat souhrnný rozbor organizační struktury a chodu nápravně-pracovních táborů a vyložit tak čtenáři situaci, život a práci v táborech. Výsledkem jednotlivých kapitol bude seznámení čtenáře se Sevvostlagem, s tábory na Soloveckých ostrovech a na Sibiři, s Norillagem. Prioritou je vykreslit obraz organizační struktury GULAGu z různých úhlů pohledu. V práci bude cílem vypracovat popis mechanismů jmenovaných složek jmenovaných táborů.

K vypracování bakalářské práce využijeme především internetové zdroje, a to ruské disertační práce a diplomové práce studentů několika ruských univerzit a knižní zdroje zaměřené na jmenované tábory.

1. SOVĚTSKÝ GULAG

GULAG, slovo, vyvolávající hrůzu. Nápravně-pracovní tábory byly symbolem utrpení, místa, která změnila životy obyvatelům desítek států. Slovo GULAG je ve skutečnosti zkratka ruského spojení slov Glavnoje Upravlenije LAGerej (česky Hlavní správa táborů), a obecně označuje rozvětvenou síť, jež se rozpínala po celém území tehdejšího Sovětského svazu. Tato síť v sobě zahrnovala nejen tábory koncentrační, ale později i tábory pracovní, zvláštního určení, pracovní kolonie, tranzitní tábory, dětské tábory a další¹. Podle slov Alexandra Germanoviče Mironova² bylo 20. století nazýváno stoletím koncentračních táborů a nápravně-pracovních táborů, s čímž musíme plně souhlasit, jelikož z dostupné literatury je zřejmé, že jak Adolf Hitler, tak Vladimír Iljič Lenin a Josif Vissarionovič Stalin zřizovali tisíce takových to zařízení.

Je všeobecně známo, že tábory vznikaly za různých okolností v mnoha zemích a kontinentech. Hrůzy tohoto prostředí pocítily na „vlastní kůži“ stovky milionů lidí a desítky milionů lidí v nich zemřelo. V nápravně-pracovních táborech se výrazně projevil znak totalitního režimu. Tato myšlenka může být chápána jako prosazování režimu ignorování práv a svobod občanů, což vedlo k tomu, že v praxi byly využívány metody restrikce a násilí. Již v prvních měsících existence sovětského státu se moc snažila izolovat od společnosti ty, kteří nesouhlasili s idejemi bolševiků. V táborech končili lidé z různých společenských vrstev. Toto potvrzuje i kniha Varlama Šalamova³, jenž si zažil strasti Sevvostalgu, a který ve své knize *Kolymské povídky* často uvádí osoby různých profesí a společenských vrstev. Lze se domnívat, že v řadách vězňů bychom mohli najít jak zástupce intelektuálů, tak zástupce buržoazie, bývalé carské důstojníky, či duchovní a samozřejmě občany z nižší, či střední společenské. Tedy jednoduše všechny ty, kteří byli pro režim nepohodlní.

Vytvoření systému zvláštních táborů GULAG bylo výsledkem důsledné politiky sovětského státu, jež byla zaměřena na zpřísnění podmínek při zadržování vládních

¹ NĚMEC, Daniel. Téma GULAGu v českém prostředí [online]. 2012 [cit. 3.3.15]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Zdeněk Pechal. Dostupné z: http://theses.cz/id/jfx3mc/Daniel_Nemec_-_Tema_GULAGu_v_ceskem_prostredi.pdf

² МИРОНОВ, Александр Германович. *Особые лагеря ГУЛАГа МВД СССР* [online]. 2010 [cit. 22.10.2014.]. Disertační práce. Moskevská státní univerzita M.V.Lomonosova, Fakulta historie. Vedoucí práce А.В.Сидоров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/osoby-lagerya-gulaga-mvd-sssr>

³ ŠALAMOV, Varlam [z ruštiny přeložil Sergej MACHONIN]. *Kolymské povídky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1995. ISBN 802040516x. 12 s.

zločinců. Ti byli odsouzeni za kontrarevoluční zločiny a byli drženi v táborech nejen od společnosti, ale také od ostatních vězňů⁴.

Dále se v práci Mironova⁵ dočítáme, že nápravně-pracovní tábory začaly být budovány již v roce 1918, jako oddělení tajné policie SSSR. Vše započalo vládou Vladimíra Iljiče Lenina, ovšem největší rozmach přišel s nástupem Josifa Vissarionoviče Stalina k moci. Jak již bylo zmíněno, tábory byly zřizovány pro pachatele kriminálních činů, odpůrce moci nebo mentálně zaostalé občany. Za vlády J.V. Stalina pak především pro oběti politické čistky, zemědělce a pro ty, kteří odmítali kolektivizaci.

Mironov⁶ ve své práci zastává názor, že nápravně-pracovní tábory byly oficiálně zrušeny roku 1930. Tento výrok však můžeme konfrontovat tvrzením, že skutečnost hovoří jinak. Podle dostupných materiálů lze zjistit, že tábory existovaly i nadále, jen pod jiným názvem.

Některé se dodnes považují za tábory smrti. Nebylo nic neobvyklého, ať už v Hitlerových koncentračních táborech, tak v sovětských nápravně-pracovních táborech, že zajatcům se nedostávalo lékařské péče. Vězni umírali v důsledku nedostatku potravin, nemocí, či na podchlazení. V některých zařízeních byli nuceni pracovat i 16 hodin denně. Museli splnit stanovené normy, bez vhodného vybavení, oblečení a s nedostatkem potravin.

„Leninova vize pracovních táborů jako speciální formy trestu pro zvláštní sortu buržoazního „nepřítele“ dobře odpovídala jeho ostatním názorům na zločin a zločince. První sovětský vůdce měl na jedné straně ambivalentní postoj k věznění a trestání tradičních zločinců – kapsářů, zlodějů a vrahů, které vnímal jako potenciální spojence. Z jeho hlediska bylo základní příčinou „společenského excesu“ (míněn zločin) „vykořisťování mas“. A věřil, že odstranění této příčiny „povede k odumření excesu“⁷.

⁴ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x.

⁵ МИРОНОВ, Александр Германович. *Особые лагеря ГУЛАГа МВД СССР* [online]. 2010 [cit. 22.10.2014.]. Disertační práce. Moskevská státní univerzita M.V. Lomonosova, Fakulta historie. Vedoucí práce А.В.Сидоров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/osoby-lagerya-gulaga-mvd-sssr>

⁶ МИРОНОВ, Александр Германович. *Особые лагеря ГУЛАГа МВД СССР* [online]. 2010 [cit. 22.10.2014.]. Disertační práce. Moskevská státní univerzita M.V. Lomonosova, Fakulta historie. Vedoucí práce А.В.Сидоров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/osoby-lagerya-gulaga-mvd-sssr>

⁷ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x.

1.1.VÝVOJ GULAGU

Z disertační práce Grigorije Alexandroviče Saranča⁸ vyplývá, že režim vazby lze rozdělit do několika etap. Již zmíněný Grigorij Alexandrovič Saranča zjistil z dostupných materiálů o historii GULAGu, že bylo pět hlavních etap ve vývoji regulačního režimu. „První fáze je spojena se vznikem ITL (ИТЛ – Исправительно-трудовой лагерь) jako samostatného segmentu vězeňské politiky. Toto období začíná rokem 1930 a končí rokem 1934, kdy byly tábory převedeny pod vedení NKVD (НКВД - Народный комиссариат внутренних дел). Druhou etapou je začátek roku 1934, do roku 1941. Dochází ke zpřísnění trestní politiky v SSSR a řada příkazů a pokynů je ponechána na NKVD a omezují se práva vězňů. Následuje přísnější sledování zadržených. Další fázi ve vývoji regulačního rámce představují roky 1941 až 1945. Tato fáze je spojena s Velkou vlasteneckou válkou. Od roku 1941 panuje tvrdší režim. Od roku 1946 do roku 1954 lze identifikovat další etapu ve vývoji normativních základních táborů a kolonií⁹.“ Byl zřízen regulační rámec GULAGu, avšak situace vězňů v táborech se za poválečného období stále zhoršovala. V táborech bylo obrovské množství vězňů, kteří byli nuceni čekat na konec války, tedy ukončení jejich výkonu trestu. Jako poslední etapu lze považovat období od roku 1954 do roku 1960, kdy přichází nový zákoník práce. Ten stanovil společná pravidla pro všechny typy vězeňských institucí¹⁰.

1.2.KONCENTRAČNÍ TÁBOR VS. SOVĚTSKÝ GULAG

Nápravně-pracovní tábor bylo zařízení, které sloužilo k produkci otrocké práce pomocí často nespravedlivě odsouzených vězňů. Zde nalézáme první a jeden z nejdůležitějších rozdílů mezi GULAGem a tzv. „koncetrákem“. Německé koncentrační

⁸ САРАНЧА, Григорий Александрович. *Режим содержания заключенных в лагерях ГУЛАГа 1930 - 1960 гг. на примере исправительно-трудовых лагерей Пермской области* [online]. 2010 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Permská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce В.А.Шмыров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/rezhim-soderzhaniya-zaklyuchennykh-v-lageryakh-gulaga-1930-1960-gg-na-primere-ispravitelno-t>

⁹ САРАНЧА, Григорий Александрович. *Режим содержания заключенных в лагерях ГУЛАГа 1930 - 1960 гг. на примере исправительно-трудовых лагерей Пермской области* [online]. 2010 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Permská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce В.А.Шмыров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/rezhim-soderzhaniya-zaklyuchennykh-v-lageryakh-gulaga-1930-1960-gg-na-primere-ispravitelno-t>

¹⁰ САРАНЧА, Григорий Александрович. *Режим содержания заключенных в лагерях ГУЛАГа 1930 - 1960 гг. на примере исправительно-трудовых лагерей Пермской области* [online]. 2010 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Permská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce В.А.Шмыров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/rezhim-soderzhaniya-zaklyuchennykh-v-lageryakh-gulaga-1930-1960-gg-na-primere-ispravitelno-t>

tábory sloužily k vyhlazování „nevhodných osob“. Základním principem GULAGu bylo využití pracovní síly vězňů a hlavní myšlenkou koncentračních táborů bylo zbavení se již zmíněných nevhodných osob. Prvotním úkolem vězňů umístěných v sovětských GULAZích byla především těžba nerostných surovin, jež se nacházely na území SSSR. „V německých táborech byla práce - podle názoru jednoho významného vědce - míněna jako způsob mučení a špatného zacházení, sovětští vězňové měli plnit některé části výrobního plánu tábora¹¹.“ Vězni Sovětského svazu byli využíváni také za účelem stavby projektů, které by byly bez jejich pomoci finančně a časově daleko náročnější. Naopak německé koncentrační tábory byly určeny k hromadnému nucenému pobytu na jednom místě. Tento pobyt končil hromadným vyhlazováním¹². Jedno však měly společné, obyvatelé různých zemí se do koncentračního tábora nebo sovětského GULAGu dostali často bez řádného soudu a jiného právního důvodu.

¹¹ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x. 208 s.

¹² SOFSKY, Wolfgang. *Řád teroru: koncentrační tábor*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2006, 375 s. Historické myšlení. ISBN 80-7203-818-4.

2. SEVVOSTLAG

Následující kapitola bude věnována Sevvostlagu (Сеvvостлаг - Северо-Восточный исправительно-трудовой лагерь), jakožto zástupci nápravně pracovním táborům vybudovaným na severovýchodě Ruska. V další kapitole bude představena základní informace o Sevvostlagu. Budeme pojednávat o tom, zda byl Sevvostlag považován za typický GULAG, zaměříme se na organizační strukturu Sevvostlagu, a to na vedení, ochranu, zaměstnaneckou strukturu a náplň práce trestanců, na život vězňů a další. Jedna z podkapitol se zabývá Dalstrojem, který představoval pro Sevvostlag důležitou roli.

V kapitole věnované USVITLu využijeme disertační práce Světlany Alexandrovny Šulubiny, disertační práce Anny Vladimirovny Logvinovy a Sergeje Michailoviče Malnikova. Kvůli nedostatku jiných pramenů jsem nucena využít především internetové zdroje, jelikož písemné zdroje k této tematice jsou velmi špatně dohledatelné.

2.1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O SEVVOSTLAGU

Sevvostlag (Северо-восточные исправительно-трудовые лагеря, Сеvvостлаг или УСВИТЛ – v českém znění Sevvostlag nebo Severovýchodní nápravně pracovní tábory) byl systém pracovních táborů zřízených za účelem splnění požadavků Dalstroje.

V této části bakalářské práce budeme čerpat mimo jiné i z disertační práce Sergeje Michailoviče Melnikova¹³. Z jeho disertační práce je zřejmé, že Dalstroj byl zvláštní státní útvar Sovětského svazu, jenž využíval pracovních sil vězňů nápravně pracovních táborů i civilních zaměstnanců. Hlavním úkolem bylo vytěžit maximální množství zlata a strategické nerostné suroviny. Dalším úkolem bylo využít Dalstroj, jako základ pro dlouhodobý, integrovaný rozvoj a využívání dříve neobydlené oblasti na severovýchodě SSSR (Svaz sovětských socialistických republik). Z disertační práce Světlany Alexandrovny Šulubiny¹⁴ vyplývá, že pracovní tábory této oblasti byly formálně podřízeny OGPU (Politické ředitelství Společného státu v rámci Rady lidových komisařů). Dále se

¹³ МЕЛЬНИКОВ, Сергей Михайлович. *Далстрой как репрессивно-производственная структура НКВД-МВД СССР :1932-1953 годы* [online]. 2002 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Tomská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce С.Ф.Фоминых. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/dalstroj-kak-repressivno-proizvodstvennaya-struktura-nkvd-mvd-sssr-1932-1953-gody>

¹⁴ ШУЛУБИНА, Светлана Александровна. *Система Севвостлага* [online]. 2002 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Severní mezinárodní univerzita v Magadanu, Fakulta historie. Vedoucí práce Э.И.Черняк. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/sistema-sevvostlaga-1932-1957-gg>

zde dozvídáme, že Sevvostlag fungoval od dubna 1932 a po sérii přeřazení pod jiné instituce byl v roce 1957 reorganizován a zařazen pod Magadan. Počet vězňů se udává přes 170 tisíc, a to k roku 1951. Statistické informace a následujících let nejsou známy. Nápravně pracovní tábor Sevvostlag vznikl na základě dokumentu, v němž je uvedeno, že všechny osoby odsouzené k trestu odnětí svobody v rozmezí od tří let a výše, budou umístěni v tomto táboře.

2.2.DALSTROJ

Disertační práce S.M. Malnikova¹⁵ je věnována problematice Dalstroje. Pomocí této práce lze dojít k závěrům, že Dalstroj byly státní sdružené podniky, jenž pracovaly na výstavbě silnic v kolymské oblasti. Tyto podniky byly podřízeny tehdejšímu ministerstvu SSSR. Mimo jiné bylo cílem Dalstroje vytěžit maximální množství zlata a jiných nerostných surovin. Dalstroj byl odpovědný za rozvoj dopravní infrastruktury a staral se o zajišťování pracovních sil v extrémních severských podmínkách za účelem rozvoje území. Tato organizace zajišťovala rozvoj průmyslu, infrastruktury, politiky a ekonomiky této oblasti. Pomocí Dalstroje se kolymská oblast měla stát největším průmyslovým centrem na severovýchodě Ruska. Mezi hlavní cíle Dalstroje patří obydlení dříve neobydlených a nezastavěných oblastí na severovýchodě Ruska a rozvoj ekonomiky. Záměrem Dalstroje bylo také rozšířit své území, a to bez ohledu na administrativně-teritoriální rozdělení země a v neposlední řadě získat přehled nad systémem GULAGů této oblasti (Území Dalstroje viz příloha č. 2).

2.3.VEDENÍ USVITLU

Z disertační práce Světlany Alexandrovny Šulubiny¹⁶ lze vyvodit závěry, že vztahy mezi vedením Dalstroje a USVITLU vznikaly na podstatě stabilního principu jednoty velení. Na základě nařízení převzal odpovědnost za Sevvostlag tehdejší ředitel Dalstroje Eduard Petrovič Berzin. V letech 1932 až 1934 byl velitelem R.I. Vaskov, poté se velení ujal kapitán I.G. Filipov, který byl u moci Sevvostlaga do roku 1937. V letech 1937 až

¹⁵ МЕЛЬНИКОВ, Сергей Михайлович. *Дальстрой как репрессивно-производственная структура НКВД-МВД СССР :1932-1953 годы* [online]. 2002 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Tomská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce С.Ф.Фоминых. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/dalstroj-kak-repressivno-proizvodstvennaya-struktura-nkvd-mvd-sssr-1932-1953-gody>

¹⁶ ШУЛУБИНА, Светлана Александровна. *Система Севвостлага* [online]. 2002 [cit. 12.12.2014]. Disertační práce. Severní mezinárodní univerzita v Magadanu, Fakulta historie. Vedoucí práce Э.И.Черняк. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/sistema-sevvostlaga-1932-1957-gg>

1938 se Sevvostlag dostal do rukou plukovníka S.N. Garanin. Následovalo velení kapitána I. V. Občnikov, a to do roku 1939. Dalším velitelem byl A.A. Višněvskij, který se ujal pozice velitele v letech 1938 až 1939. Poté přišlo velení E.I. Drabnikova, jenž byl u moci od roku 1940 do roku 1945, z čehož vyplývá, že byl nejdéle působícím velitelem. Po odchodu Drabnikova nastoupil N.F. Tipov, který byl velitelem od roku 1945 do roku 1948. Poté tu byl A.A. Derevjakova, který velel v letech 1948 až 1951 a posledním byl G.S. Žukov, který byl u moci v letech 1951 až 1953.

2.4.OCHRANA SEVVOSTLAGU

Správní orgán USVITLu měl k roku 1937 ve své pravomoci přibližně 130 jednotek. Tábory a jiné úřední objekty byly pod vojenskou ochranou a pod ochranou územních jednotek NKVD a RKM (dělnicko-rolnická milice). V roce 1938 do této struktury spadl také štáb 6 samostatných dělostřeleckých oddílů, 4 samostatné čety, kavalérie a chovná stanice pro výcvik služebních psů. Dále byla zajišťována ochrana pomocí střelců, kteří byli zodpovědní za průmyslové podniky, sklady pohonných hmot, výbušnin, přístavy a jiné. Co se týče ozbrojené ochrany, byla složena z civilních a pečlivě prověřených osob, které spolupracovaly s NKVD. Tyto osoby se staraly o odsouzené vězně na základě trestního zákona. Již v roce 1937 počet dohlížejících na vězně táborů stoupl téměř na 1600 osob a objekty hlídalo přes 1000 lidí.

2.5.STRUKTURA VĚZNIKŮ

Pod USVITL oficiálně spadalo téměř 1100 osob, které se staraly o chod a fungování Sevvostlagu a mezi nimiž pracovalo okolo 160 žen. V táborech na území Sevvostlagu pracovali zaměstnanci různých věkových kategorií¹⁷.

V zařízeních pracovala převážná většina Rusů a Ukrajinců. V malém zastoupení Bělorusové, Gruzínci, Arméni, Litevci a Poláci. Zde je potřeba dodat, že mezi personál Sevvostlagu se řadí i někteří vězni, a to v podobě pomocného personálu¹⁸.

Je nutné dodat, že informace nejsou přesné, jelikož veškeré statistické údaje této doby bývaly zkreslovány, aby vyhovovaly tehdejšímu měřítkům. Proto bude skutečnost zřejmě jiná a počet vězňů i dozorců byl daleko větší, jelikož statistiky tehdejšího

¹⁷ ПАНИКАРОВ, Иван. *Русская Германия. Кольма. история. Факты* [online]. 2012 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: http://www.rgrb.de/index.php?option=com_rg&task=item&id=7967&Itemid=0
¹⁸ ПАНИКАРОВ, Иван. *Русская Германия. Кольма. история. Факты* [online]. 2012 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: http://www.rgrb.de/index.php?option=com_rg&task=item&id=7967&Itemid=0

Sovětského svazu nejsou zcela důvěryhodné. Podle výpovědí lidí, kteří zde byli zajati, vězňů a dozorcích bylo více (křivka počtu zaměstnanců v Sevvostlagu viz. příloha č. 4).

2.6.NÁPLŇ PRÁCE VĚZŇŮ

Každý tábor měl svou strategickou polohu, většina se nacházela poblíž řek, moří, jezer, hor a podobně. Sevvostlag byl na tomto místě zřízen díky faktu, že severovýchod Ruska je významným územím z hlediska nalezišť nerostného bohatství. Nacházejí se zde důlní úseky bohaté na ropu, zemní plyn, zlata, diamanty, cín a další. Z tohoto tvrzení vyplývá, že náplň práce vězňů byla zaměřena především na těžební průmysl. Dalším bodem práce bylo také budování dopravní infrastruktury na Dalekém Severu, včetně nechvalně proslulé cesty федеральная автомобильная дорога «Колыма», kterou můžeme znát pod názvem Silnice kostí (viz příloha č. 1). Silnice nese tento název, jelikož kostry dělníků, kteří zde zemřeli, byly použity na základy stavby¹⁹. Mimo jiné vězni těžili wolfram, kobalt, uran, uhlí a další.

Trestanci byli nuceni pracovat na stavbě budov, udržovat průmysl v této oblasti, starat se o údržbu a úpravy komunikací, těžit dřevo, pracovat v průmyslových společnostech a další. V letech 1932 až 1941 bylo na severovýchodě Ruska postaveno téměř 3100 kilometrů silnic. V těchto letech na výstavbě silnic pracovalo od 6 do 11 tisíc vězňů (přesný počet pracujících nelze zjistit). Všechny práce byly prováděny ručně bez pomoci strojů. Nedaleko pracovišť byly zřizovány provizorní tábory, které byly obehnané ostnatými dráty, zabraňující útěku vězňů. O poslušnost pracovníků na stavbách se starali dozorčí. Osoby dohlížející na pořádek a poslušnost měli k dispozici dřevěné domky, které sloužily jako správa tábora²⁰. Vězni byli nuceni pracovat minimálně 12 hodin. S rozšiřující se silniční a železniční dopravou se zvyšovala i frekvence na nově vystavených cestách. V roce 1937 bylo v táborech uvězněno téměř 11 tisíc vězňů pro účely dalšího rozvoje dopravní infrastruktury.

Poté, co byly vybudovány cesty na území kolymských nalezišť, byla většina vězňů poslána na území, kde měla být zahájena těžba zlata a jejich úkolem bylo nalézt ložiska tohoto prvku. Tento fakt zapříčinil, že již v roce 1932 pracovalo v těžebním průmyslu přes 1000 vězňů. V roce 1937 to bylo už téměř 24 tisíc osob. Každý vězeň se musel podřizovat

¹⁹ МЕСТНИКОВ, Максим Иванович. *Автодорога «Колыма». Якутск-Магадан* [online]. 2015 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: <http://inyakutia.com/uncategorized>

²⁰ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x. 204-215 s.

stanoveným normám. Příkladem může být, že vězeň byl nucen za osmihodinovou směnu vykopat příkop o šířce 1,5 metru a hloubce 1 metru. Tyto parametry se potom odvíjely od doby strávené na pracovišti. To vše museli vězni zvládat bez pomoci jakékoliv mechanizace. Z knihy Varlana Šalamova můžeme lépe pochopit pocity člověka žijícího v Sevvostlagu. „Понял, что человек стал человеком потому, что он физически крепче, цепче любого животного — никакая лошадь не выдерживает работы на Крайнем Севере²¹.“

2.7.TRESTY

Všichni vězni museli během dne splnit úkoly, které byly dopředu schváleny vedením Sevvostlagu. Pokud výsledek práce nebyl adekvátní, nesplňoval předem stanovené standardy, nebo i pokud se něco nelíbilo dohlížejícímu na výkon práce, došlo k potrestání vězně, či vězňů. K trestání docházelo přímo na pracovišti, ale i po pracovní době. Ačkoli samotný pracovní tábor byl pro vězně dostatečným trestem, čekalo ho tu něco daleko horšího. Vězni byli trestáni téměř za cokoli. Dalo by se tvrdit, že byli trestáni i pokud se dozorcí zachtělo. Jedním z trestů bylo odvezení vězně do studené místnosti, kde byl posazen na ledovou lavici, na které musel sedět i 12 hodin a déle. Dalším trestem bylo to, že vězeň musel několik hodin sedět na místě s rukama na kolenou a ani se nepohnout, pokud vězeň toto nařízení porušil, ihned mu byla uštědřena rána. Tento druh trestu byl v Sevvostlagu velmi oblíbeným. Pro dozorce bylo právě toto zdrojem zábavy.

Vedení Sevvostlagu, ale vlastně jakéhokoli tábora bylo přesvědčeno, že disciplína se musí dodržovat a je potřeba toho docílit pomocí trestů. Každý tábor, tedy i Sevvostlag měl svá nařízení, příkazy a zákazy a nikdo je nesměl porušit.

Bohužel z dostupných zdrojů nelze zjistit více informací týkající se trestání vězňů v Sevvostlagu, jelikož režim tyto informace zapíral. Lze se domnívat, že vězni byli trestáni daleko více, než jak se můžeme dočíst z dostupných zdrojů.

2.8.PRACOVNÍ DOBA

Pracovní doba jednotlivých vězňů se lišila podle místa působiště a druhu vykonávané práce. Podle dostupných zdrojů, tedy disertační práce Světlany Alexandrovny

²¹ РИГОСИК, Александр Леонидович. *Что я видел и понял в лагере* [online]. 2009 [cit.27.10.2014]. Dostupné z: <http://shalamov.ru/library/29/>

Šulubiny²² můžeme zjistit, že minimální doba strávená na pracovišti byla 8 hodin. Pracovník byl nucen během této doby splnit předem dané úkoly. Na správnost vyplňování těchto úloh dohlíželo na každém pracovišti několik desítek dozorců. V předchozí kapitole jsme se mohli dočíst, že vězeň musel splnit standardizované normy. Na příklad během osmihodinové pracovní doby byl vězeň působící na stavbě silnic nucen vykopat příkopy, úkolem dalších vězňů na těchto pracovištích pak byla přeprava sypkých materiálů na vzdálenost několika desítek metrů během osmihodinové nepřetržité pracovní doby. V průběhu výkonu na pracovišti byla vězňům udělována pětiminutová přestávka v polovině pracovní doby.

Docházelo i k prodlužování pobytu na pracovišti. Tato situace nastávala především tehdy, pokud se dozorců chtěl pobavit trýzněním vězně. Výjimkou nebylo, že vězeň na svém pracovišti musel být i 16 hodin a následně nebyl schopen se dopravit do tábora.

2.9. STRAVOVÁNÍ

V jednotlivých táborech byla vybudována jednoduchá stravovací zařízení, kde bylo vězňům přidělováno jídlo. Tyto budovy byly velmi strohé s jednoduchými lavicemi. Podle některých zdrojů situace v Sevvostlagu vypadala následovně. Každý vězeň měl denně nárok na 800 g chleba a salát z řepy, brambor a zelí, na polévku s masem nebo rybami, či bez masa a na kaši. Chléb měl být vydáván ve večerních hodinách, kdy dozorců donášeli bochníky přímo do budov, kde přespávali vězni. Zde dozorců dal každému vězni jeho přídel. K večeři byla polévka a kaše. Takto hovoří fakta vydaná tehdejším vedením GULAGů. Je dokázáno, že vězni trpěli i několik dní hlady a byli nuceni stravovat se čímkoli, co bylo k dispozici. Vězni měli povoleno mimo pracovní dobu sbírat ovoce, které v okolí rostlo.

Podle slov Varmala Šalamova byla situace v táboře Sevvostlag kritická a člověk byl opravdu nucen dělat cokoli, aby přežil pobyt zde. Zde je několik jeho myšlenek, které výstižně vypovídají o tom, jaký byl život v Sevvostlagu a jak těžké to tu bylo.

- *„Чрезвычайную хрупкость человеческой культуры, цивилизации. Человек становился зверем через три недели — при тяжелой работе, холоде, голоде и побоях.“*

²² ШУЛУБИНА, Светлана Александровна. Система Севвостлага [online]. 2002 [cit. 24.12.2014]. Disertační práce. Severní mezinárodní univerzita v Magadanu, Fakulta historie. Vedoucí práce Э.И.Черняк. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/sistema-sevvostlaga-1932-1957-gg>

- *„Понял, что человек позднее всего хранит чувство злобы. Мяса на голодном человеке хватает только на злобу — к остальному он равнодушен.“*
- *„Увидел, что единственная группа людей, которая держалась хоть чуть-чуть по-человечески в голоде и надругательствах, — это религиозники — сектанты — почти все и большая часть попов²³.“*

Situace se během let zhoršovala. Kvůli velkému množství zajatých lidí nebylo možné obstarat takové množství jídla, aby vězni minimálně nepocíťovali hlad. Samozřejmě, že i Sevvostlag měl své zdroje jídla. Zdejší ženy měly za úkol obstarávat stravu na zemědělské půdě, která jim byla k dispozici. Z plodin, jež si zde sami vězni vypěstovali, pak ženy připravovaly stravu. Tyto pokrmy byly v první řadě přidělovány dozorčím a až posléze se mohli najíst sami vězni. Problémem bylo, že tábor Sevvostlag se nacházel na severovýchodě Ruska, což znamená, že zde byla arktická půda a obrovským problémem byl příchod zimy, kdy půda zamrzla úplně a nebylo proto možné pěstovat plodiny a pocity hladu vězňených se ještě více prohlubovaly. Důsledkem toho bylo, že tisíce lidí umíralo hladem, zimou a nemocemi. Zpráva vedení Sevvostlagu tvrdí, že během let se příděl potravy zredukoval a každý vězeň měl denně nárok na 300 gramů chleba a horkou vodu, ve které se předtím vařila pšenice na chléb.

²³ РИГОСИК, Александр Леонидович. *Что я видел и понял в лагере* [online]. 2009 [cit.27.10.2014]. Dostupné z: <http://shalamov.ru/library/29/>

Cílem této kapitoly bylo seznámení čtenáře s organizační strukturou Sevvostlagu, čehož jsem docílila pomocí popsání jednotlivých složek tábora. Tento popis bude dále sloužit ke srovnání s táborem Solovky a Norillag.

Z kapitoly o Sevvostlagu lze vyvodit, že díky Dalstroji severovýchodní oblast Ruska dosáhla nevídaných úspěchů v rozvoji infrastruktury a v odvětví těžebního průmyslu, tedy v získávání nerostných surovin. Je však nutné dodat, že těchto úspěchů bylo dosaženo využitím často nespravedlivě odsouzených vězňů, kteří neměli zajištěnou dostatečnou životní úroveň. Ačkoli z dosud mnou prostudovaných materiálů mohu tvrdit, že podmínky Sevvostlagu nebyly ve srovnání s pracovními a životními podmínkami tak drastické, jako na příklad v táborech na Soloveckých ostrovech. Avšak se obávám, že lidé, kteří byli uvězněni v Sevvostlagu by jistě naše domněnky vyvrátili a vyličili by své vlastní zkušenosti jinak než režim.

Co se týče pracovní náplně trestanců, je možné dojít k závěrům, že i přes nevybavenost technickými stroji, nedokonalým technickým zázemím a špatné pracovní podmínky, dosáhl režim nebývalých úspěchů v oblasti budování infrastruktury. Je možné považovat cíle Sevvostlagu určené režimem za splněné. Pracovní a životní podmínky Sevvostlagu se příliš nelišily od ostatních táborů, a ani situace spojená se stravou se zřejmě příliš neodlišovala. Lze se domnívat, že stav tábora by vypadal jinak, pokud by se nacházel v jiné teplejší oblasti, a ne na severovýchodě Ruska, kde jsou kruté klimatické podmínky a není zde možnost vyprodukovat dostatek surovin. Bylo možné předpokládat, že produkce zemědělských plodin bude v důsledku velkého počtu vězňů časem nedostačující, na tento fakt však režim nebral zřetel. Pokud by režim tuto skutečnost vzal na vědomí, mohl docílit ještě větších úspěchů, jelikož by nedocházelo k tak velkým ztrátám na životech.

Na závěr této kapitoly můžeme uvést, že člověku zavřenému v Sevvostlagu nezbývalo nic jiného, než se režimu podřídít a přežívat den za dnem. Domnívám se, že jakákoli snaha o zlepšení životních podmínek, pracovních podmínek, zkrácení pracovní doby, či jakákoli iniciativa proti vedení vedla k potrestání vězně. Trest mohl být v podobě uvěznění na samotku, zmenšení, již tak malé porce jídla, fyzického týrání, či prodloužení pracovní doby, a proto lze předpokládat, že ve vězni se projevil pud sebezáchovy a nedomáhal se svých práv.

3.SOLOVECKÉ OSTROVY

V této kapitole se budeme věnovat nápravně-pracovním táborem umístěným na Soloveckých ostrovech. Zaměříme se na podobné, či totožné kapitoly, které byly vypracovány k tématu Sevvostlag. K vypracování této kapitoly budeme využívat tištěných i elektronických zdrojů.

Solovecké souostroví se skládá ze 6 ostrovů a nachází se v západní části Bílého moře, přibližně 150 km od polárního kruhu a 250 km od Archandělska (viz příloha č. 5). Dominantou Soloveckých ostrovů je Solovecký klášter zvaný Solovecký Kreml, který sloužil jako nedobytná pevnost. V roce 1920 byl klášter zrušen a přeměněn ve vězení pro politické a kriminální vězně. Klášter sloužil jako žalář do roku 1939²⁴.

Tábor na Soloveckých ostrovech, neboli Solovkách byl jedním z prvních nápravně pracovních táborů pro politické vězně. Nedlouho poté, co byly Solovky zřízeny, začala výstavba dalších pomocných táborů, jako byl Vagirakša a Popov. Systém těchto táborů se nazýval USLON (С.Л.О.Н.- Správa Soloveckých táborů zvláštního určení). Hlavním impulsem pro zřízení táborů těchto typů byla myšlenka, že lze využít táborových vězňů jako pracovní síly²⁵.

3.2.ZÁKLADNÍ INFORMACE O SOLOVKÁCH

Jak už bylo zmíněno, tábory na Soloveckých ostrovech jsou jedny z nejznámějších táborů a největší nápravně-pracovní tábor 20. let 20. století vůbec. Ostrov není velký, ale nachází se zde 365 jezer. GULAG na Solovkách byl založen roku 1923 jako jeden z nejdůležitějších táborů zakladatelského období. Jejich poloha je ve srovnání s jinými tábory specifická, jelikož se nachází na odlehlých ostrovech v Bílém moři. Období vzniku táborů na Soloveckých ostrovech byla doba, kdy docházelo k represím, a do zařízení bylo umístěováno stále větší množství lidí. ²⁶Solovkám se také říkávalo *Tábor smrti*. Severní tábory byly složeny ze čtyř ostrovů vězeňského souostroví – Solovecké ostrovy, Anzerské

²⁴ Историко-культурный комплекс Соловецких островов. *Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры*. [online]. 2009 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: <http://www.unesco.ru/ru/?module=objects&action=view&id=5>

²⁵ ЯКОВЛЕВ, Б. – БУРЦОВ, А. *Концентрационные лагеря СССР* (отрывки). С. Веницкий, 1999. Сохранена орфография оригинала. Институт по изучению истории и культуры СССР. Исследования и материалы, серия 1-я, выпуск 23-й., Мюнхен 1955, 14 с.

²⁶ KÚCHOVÁ, Eva. *Vznik a vývoj táborové témy, její žánrové modifikácie v ruskej literatúre 20. storočia a česko-slovenské pozadie (porovnávacie žánrovo-areálové štúdiá)*. [online]. 2011 [cit. 5.3.2015]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Ivo Pospíšil. Dostupné z: <http://theses.cz/id/f79ztm?info=1;isshlret=K%C3%BAchov%C3%A1%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dkuchova%26start%3D1>

ostrovy, Zaječí ostrovy a ostrov Konda²⁷.

Zdejší pracovní tábor je úzce spjat s mnichy, kteří zde žili již dlouho dobu před vznikem tábora. Tito mniši teď měli sloužit pro vlast a pracovat pro vedení GULAGu na Solovkách. Již v tomto bodě můžeme vidět zásadní rozdíl mezi Sevvostlagem a Solovkami, které nesly po celou dobu své existence jistý duchovní charakter, jelikož víme, že tábor byl umístěn za zdmi kláštera.

3.3. VEDENÍ SOLOVEK

O fungování tábora se staral Solovecký zláštní pluk (SOP) v čele s Patrovem. Další důležitou osobou byl Nogtěv, první náčelník Soloveckých táborů zvláštního určení. Po odchodu Nogtěva převzal jeho pozici Ejchmans, který byl posléze zastřelen GPU. Po smrti Ejchmanse se do čela vedení dostal opět Nogtěv. Jeho působení netrvalo dlouho a nahradil ho Ivančenko. Na velmi krátkou dobu se vedení ujal Senkevič, který byl nahrazen Buchbandem a posledním velitem byl před zavřením Solovek Ievlen.

V čele vedení Solovek byli často lidé, kteří se něčím provinili a jejich úkolem bylo své provinění odpracovat právě zde, mnohdy to byli čekisté. „Čekisté, kteří se něčím provinili, zaujímali všechny klíčové pozice ve vedení, z nich byla sestavena vnitřní ochrana a doplňoval se stav patnácti věžeňských rot²⁸.“

V Solovkách, jež se nacházely v odlehle evropské části Ruska, panoval extrémně přísný komunistický režim, což se lidem samozřejmě nelíbilo a začali se bouřit. V důsledku toho režim zahájil tvrdší politický boj proti obyvatelům a podrthl význam OGPU, jakožto aparátu politické špionáže a teroru. OGPU mělo tři hlavní úkoly, za prvé izolovat „vrahy“ sovětského režimu od ostatního obyvatelstva, za druhé maximálně a s co nejmenšími výdaji využívat pracovních sil vězňů pro ekonomické účely a vyplňování vojenských politických cílů, a za třetí likvidace nadbytečných vězňů beze stop a bez zbytečné publicity²⁹. Přesný počet vězňů, kteří v táboře na Soloveckých ostrovech zemřeli, není znám z důvodu neexistence statistik.

²⁷ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 34 s.

²⁸ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 34 s.

²⁹ КИСЕЛЕВ-ГРОМОВ, Николай Игнатьевич. *Лагери смерти. Великая братская могила жертв коммунистического террора* [online]. 2015 [cit. 5.3.2015]. Dostupné z: http://royallib.com/read/kiselevgromov_nikolay/slon_solovetskiy_les_osobogo_naznacheniya.html#0

3.4.VĚZNI

Vězni SLONa byli rozděleni do čtyř skupin. První skupinu tvořila sovětská buržoázie, tedy podnikatelé sovětského Ruska a SSSR, další skupinu představovali rolníci, kteří se bránili proti industrializaci a znárodnování zemědělské půdy. Dále pak sem byli umístováni intelektuálové, které můžeme chápat jako kontrarevolucionáře a čtvrtou skupinu tvořili lidé, kteří nebyli zařazeni do třech předchozích. Problémem tábora byla nízká kapacita a v důsledku mála míst bylo vedení Solovek nuceno k hromadnému vyhlazování vězňů. Co se týče přesného počtu vězňů na Solovkách, dodnes není toto číslo známé. Dá se pouze odhadovat, kolik obětí zde padlo a kolik lidí táborem prošlo. Dnes se udává, že v táborech bylo vězněno více než 600 tisíc lidí. Mezi vězni bylo možné najít představitele všech společenských vrstev³⁰. Podle Borise Širjajeva bylo složení vězňů takovéto: „V naprosté většině to byli důstojníci bílé armády, kteří z vlastní vůle či řízením osudu zůstali na území bývalého ruského impéria. Většinou sem šli takzvaní kaerři, podezřelí z kontrarevoluční činnosti (pokud někoho usvědčili, tak ho samozřejmě zastřelili na místě), ale byli tu i kriminálníci, špiclové starého režimu, čekisté, kteří se nějak provinili³¹.“

Mezi vězni měly své zastoupení také ženy. V tomto lze vidět shodu mezi USTVITLem a SLONem. Avšak poměr počtu žen a mužů na táboře byl nevyrovnaný. Ve větším zastoupení zde byli muži, ženy byly posílány na Zaječí ostrov. Ty, které zůstávaly, byly od mužů izolovány a umístěny mimo pevnost, ve speciálních budovách pro ženy.

3.5.NÁPLŇ PRÁCE VĚZŇŮ

Prvotním úkolem vězňů všech pracovních táborů bylo postavit budovu pro administrativu a stráž, budovu pro vězně, zemnici, oplotit tábor ostnatým drátem, a poté začít pracovat na jim zadaných fyzicky náročných úkolech, které pro mnohé končily smrtí.³² Ve srovnání se Sevvostlagem měli vězni Solovek přichystanou „půdu“, jelikož jako vězení jim sloužil klášter/pevnost na ostrově, měli tedy práci usnadněnou o stavbu

³⁰ КИСЕЛЕВ-ГРОМОВ, Николай Игнатьевич. *Лагери смерти. Великая братская могила жертв коммунистического террора* [online]. 2015 [cit. 5.3.2015]. Dostupné z:

http://royallib.com/read/kiselevgromov_nikolay/slon_solovetskiy_les_osobogo_naznacheniya.html#0

³¹ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 33,34 s.

³² ЯКОВЛЕВ, Б. – БУРЦОВ, А. *Концентрационные лагеря СССР* (отрывки). С. Виноцкий, 1999. Институт по изучению истории и культуры СССР. Исследования и материалы, серия 1-я, выпуск 23-й., Мюнхен 1955, s. 14.

budov pro ně a pro své velitele. Avšak klášter bylo potřeba zrekonstruovat z důvodu ničivého požáru, jenž jej zasáhl v roce 1923, a bylo potřeba odstranit jeho následky.

Stejně jako v Sevvostlagu, museli i vězni SLONa plnit denní plány práce. Nově přichozí trestanci zpočátku prošli prací v lese, v rašeliništích a vázáním voru. Denní normu – pokácet, zbavit větví a vytáhnout na cestu deset stromů, splnil málokdo, jen ti nejsilnější³³. Ti schopnější, přizpůsobivější a vzdělanější se mohli dostat mezi úřednictvo Solovek. Co se žen týče, jejich náplní práce byl především rybolov a také obstarávání kuchyně. Ženy měly možnost si „přilepšit“, pokud byly společnicemi svých velitelů.

Při vyslovení slova Solovky by se v hlavách všech měla vybavit těžká fyzická práce. Vězni mimo jiné pracovali na dobytčích farmách, sušili seno, které bylo posíláno na pevninu, káceli stromy, lovíli ryby nebo pracovali v cihelnách, aby si pak paradoxně pro sebe mohli postavit věznice, samoty a další budovy³⁴.

Vězni Solovek jsou neodmyslitelně spjati s výstavbou Bělomořského kanálu (viz příloha č. 6). „Tábory na kanále byly uspořádány podle modelu SLONu, používaly vybavení SLONu, a pracovaly v nich kádry SLONu. Hned na začátku předvedli šéfové stavby kanálu mnoho vězňů z táborů SLONu na pevnině a na Soloveckých ostrovech do práce na novém projektu³⁵.“

Náplň práce vězňů je beze sporu spojena s teritoriálním umístěním tábora a s úmysly vedení SSSR. Je tedy pochopitelné, že fyzická síla vězňů umístěných na Soloveckých ostrovech byla využita pro stavbu Bělomořského kanálu, tedy pro lodní dopravu, a naproti tomu vězni Sevvostlagu byli využiti na výstavbu pozemní dopravní infrastruktury. Rozdílnost můžeme vidět tedy zásadní a cíle jednotlivých táborů chápat jako velkolepé kroky tehdejšího režimu, které však s sebou přinesly oběť v podobě několika milionů lidských životů.

3.6.TRESTY

Jak už bylo několikrát zmíněno, vězni si museli splnit svou denní normu, pokud se tak nestalo, následoval trest. Samozřejmě i v táborech na Soloveckých ostrovech byly na

³³ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 37 s.

³⁴ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 40 s.

³⁵ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x. 82 s.

denním pořádku fyzické tresty, jako tomu bylo v Sevvostlagu. V knize Borise Širjajeva³⁶ se čtenář dočítá, že pokud vězeň nesplnil denní úkol, mohl, ale také nemusel přijít trest. V častějších případech s ním vězeň musel počítat. Nesplnění normy často znamenalo prodloužení práce v lese za třeskutých mrazů o několik hodin, někdy i na celou noc. Mnozí při tom zmrzli. Umrzali i v klášterním prkenném holubníku, kam byli vězňové v mrazech zavírání jen v prádle za to, že odmítali pracovat³⁷. V zimě, která zde představuje valnou část roku, jelikož se Solovecké ostrovy nachází 160 kilometrů od Polárního kruhu, tento kostel, zvaný Sekyrka, vyvolával ve vězních ty nejhorší představy. Dozorci je zde nechávali zavřené i několik dní v důsledku toho mnoho vězňů zemřelo na podchlazení nebo celkové selhání organismu. Tzv. korekce měla svá jasně daná pravidla. Měla být postavena na místě, které je co nejdál od obydlených oblastí a transportních tras, má být dobře střežená a má zaručovat přísnou izolaci³⁸. V zimě i v létě vězňům v trýznění pomáhala sama příroda. Pokud nastala situace, kdy vězeň odmítl splnit úkol, či nenastoupil do práce, čekalo ho tzv. stání na komárky. Nahé vězně přivázali na celou noc v lese, kde létala mračna komáří havěti³⁹. Dalším způsobem trestání byla střelba do vězňů. Při práci, zejména noční, si dozorcí vybrali vězně a bez jakéhokoli důvodu ho zastřelili⁴⁰. Jedním z oblíbených trestů u trýznilů bylo to, že dozorcí odvěkli několik desítek lidí na zamrzlé Bílé moře a nechali je tam stát přes noc na příklad v mínus 20-30 stupních Celsia. Z tohoto důvodů mnoho lidí zemřelo a těm, co přežili, často musely být amputovány nohy⁴¹.

Jak už bylo uvedeno výše, oblíbeným trestem bylo posílání vězňů na korekci. Už jen při vyslovení slova Sekyrka, což byl zkrácený výraz pro Sekyrkovou horu, kde se nacházela korekce Solovek, se vězňům udělalo zle. Je nutno dodat, že právě zdejší korekce se považuje za jednu z nejznámějších. Sekyrka se nacházela na nejvyšším bodě Solovek. Byl zde pouze maják s jedním strážcem. Mnoho vězňů se domnívalo, že jsou tam vězni

³⁶ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5.

³⁷ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 86 s.

³⁸ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x. 226 s.

³⁹ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 37 s.

⁴⁰ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 37 s.

⁴¹ КОЖЕНИКОВ, И.С., *Большевизм в свете психопатологии*. Журнал "Возрождение". №9. Париж. 1949. Цит. по публ. Бориса Камова. Ж. "Шпион", 1993. Вып.1. Москва, 1993. 81-89 С.

zabití a posléze hození do moře⁴². Smyslem Sekyrky bylo celodenní sezení vězňů na tyči, která vedla od jedné stěny k druhé. Tyč neměla průměr větší než průměr ruky dospělého člověka. Byla umístěna v takové výšce, že vězeň neměl šanci se nohama dotýkat země. O to horší bylo, že vězni se nesměli za celý den hýbat, natož spadnout. Pokud by takováto situace nastala, dozorcí vězně nelítostně zbili. Během existence Solovek na Sekyrce zemřelo více než 30 tisíc lidí⁴³.

Ačkoli byly Solovky menším nápravně-pracovním zařízením než Sevvostlag, prošlo jím daleko větší množství vězňů. Větší počet vězňů přinášelo pochopitelně větší množství obětí a možnost pro vězňe vybijet svůj vztek na odsouzcích. Bohužel z dostupných materiálů nelze podrobně prozkoumat systém trestů v Sevvostlagu, a tudíž nelze vyvozovat závěry v rozdílnostech mezi tresty na Solovkách a v Sevvostlagu. Lze se pouze domnívat, že systém Sevvostlagu byl ve srovnání se Solovkami mírnější, jelikož měl méně obětí.

3.7.PRACOVNÍ DOBA

Stejně, jako tomu bylo v Sevvostlagu, ani v Solovkách se nedodržovala pracovní doba. Dá se předpokládat, že jak vězni, tak dozorcí chtěli co nejdříve pryč z dosahu kruté zimy a mínus několika desítek stupňů celsia, ale pokud se dozorcí zachtělo potrestat vězně, vždy si čas našel a pracovní dobu mu prodloužil. Jistě, že i tábory měly svá pravidla pro délku pracovní doby, avšak důležitější než dodržení této doby, bylo splnění plánů tábora. Nebylo nic neobvyklého, že vězni na pracovištích strávili více než 12 hodin a při nesplnění norem, či nevyhovujícímu plnění zadaných úkolů se pracovní doba mohla protáhnout klidně přes celou noc. Pokud by se vězni bouřili, následoval trest.

Splnit denní normy bylo neskutečně náročné, jak už bylo zmíněno výše. Příčin bylo mnoho. Nesnesitelné mrazy, pokyn vrátit se do tábora, špatná organizace, životy a zdraví vězňů nebyly považovány za důležité, špatná vybavenost pracovními nástroji, kvalita techniky a mnoho dalších faktorů, které měly vliv na chod práce a plnění norem⁴⁴. Jednoduše řečeno, v táboře byly nevyhovující pracovní podmínky a toto vše prodlužovalo pracovní dobu.

⁴² ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 7 s.

⁴³ ЯНЕВ, Никита. *Гражданство*. Авторский сборник. Изд-во: ОГИ, 2004 г., 192 стр. ISBN 5-94282-266-2.

⁴⁴ APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x. 212,214 s.

Slovní spojení pracovní doba je možné chápat pouze jako pojem. Pravidla pro maximální délku pracovní doby jistě existovala, avšak v táborech ztrácela svůj význam. Ať se čtenář kdekoli dočte informace, že vězeň trávil na pracovištích pár hodin, musí díky svému vlastnímu rozumu usoudit, že skutečnost byla zřejmě jiná. Lze tedy dojít k závěrům, že vězni trávili na pracovištích většinu času dne a byli nuceni během těchto hodin vynaložit velké fyzické úsilí.

3.8.STRAVOVÁNÍ

Ani na Solovkách nebyla strava příliš odlišná od stravy v jiných táborech. Taktéž zde neexistovaly stravovací návyky a platilo, že na prvního se dostane, na poslední nikoli. I zde se můžeme domnívat, že rota, která do jídelny dorazí jako první, bude mít větší šanci se najíst, než rota, která dorazí poslední. K jídlu byla neustále šlichta z tresčích hlav. Chleba, velice bídného, půl kila. Tučky nebyly vůbec⁴⁵. Vězni na samotce měli nárok na jednoho sledě a tři hrnky vody. Nově příchozí vězni dostávali horkou bramborou polévku s chlebem a poté ještě omaštěnou bramborovou kaší. K obědu jim byla přidělována dvě jídla, v podobě polévky a kaše, večer pak dostávali jedno jídlo a třikrát do týdne měli k dispozici rybu⁴⁶.

Je možné předpokládat, že strava jednotlivých táborů závisela na oblasti, kde se tábor nacházel. A tak to fungovalo i v Solovkách, jelikož byl tábor umístěn na ostrově v Bílém moři, odrážel se tento fakt i na stravě. V důsledku toho, se neustále vařily ryby, konkrétně tresky. Množství obilnin se pak odráželo na celkové zemědělské produkci Ruska.

⁴⁵ ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5. 37 s.

⁴⁶ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 40 s.

Pomocí této kapitoly jsem chtěla dosáhnout téhož, jako u kapitoly Sevvostlag. Mým cílem bylo popsat totožné organizační složky. Pro nedostatek materiálů o Sevvostlagu jsem byla nucena se zaměřit na odlišné organizační složky u vypracovávání organizační struktury Solovek. Mou snahou bylo se v jednotlivých složkách co nejméně lišit. Cílem této kapitoly bylo seznámení čtenáře s organizační strukturou Solovek a následné srovnání se Sevvostlagem a s Norillagem. Z kapitoly o nápravně-pracovním táboře na Soloveckých ostrovech nám vyplývá, že zdejší situace se svým způsobem odlišovala od ostatních táborů. Tábor byl výjimečný svým umístěním, nemožností uprchnout, datem založení a jinými faktory.

Z této části bakalářské práce lze vyvodit, že ve srovnání se Sevvostlagem se Solovky nemusely podřizovat jiné instituci mimo OGPU. Vedení bylo do jisté míry stabilní a ke změnám během existence Solovek příliš nedocházelo. Díky vězňům umístěným na Soloveckých ostrovech režim dosáhl vybudování Bělomořského kanálu, který byl postaven v rekordním čase v letech 1931-1933, a který spojil Bílé moře s Baltským. Pomocí vězňů dosáhl režim již dávného snu, kdy výsledkem výstavby byl převoz dřeva a nerostů ze studených vod Bílého moře.

Struktura trestanců byla rozmanitá, lze mezi vězni spatřit kriminálníky, ale především byly Solovky určeny pro kontrarevolucionáře. Domnívám se, že věková hranice byla velmi široká a dostávali se sem mladí i starší lidé různých národností. Ve srovnání se Sevvostlagem nebyly Solovky určeny pro vězně mladší 18 let, ale ženy zde své zastoupení měly. Pracovní náplň vězňů byla spojena s již zmíněnou výstavbou kanálu a s těžbou dřeva. Lze dojít k závěrům, že technické zázemí Solovek bylo taktéž nedostačující, avšak lepší než v Sevvostlagu. Pracovní a životní podmínky byly nevyhovující a v důsledku toho umíralo nadměrné množství lidí. I přes obrovské ztráty na lidských životech je možné brát cíle režimu za splněné.

Strava Solovek byla přívětivější ve srovnání s jinými tábory, jež se nenacházely u vod. V tomto ohledu byly Solovky soběstačné a nezávislé. Můžeme tedy předpokládat, že zemřelo více lidí na následky smrtelného zranění, než v důsledku nedostatku potravin. K těmto zraněním docházelo na pracovištích a mimo ně, avšak nejvíce vězňů zemřelo na Sekyrce. Na závěr bych uvedla, že Solovky byly svou krutostí považovány za jednu z nejhorších táborů vůbec.

3.9.SROVNÁNÍ SEVVOSTLAGU SE SOLOVKAMI

Mezi Sevvostlagem a Solovkami můžeme vidět hned několik zásadních rozdílů, ale také skutečnosti, ve kterých se tyto tábory shodují.

1. Oblast – první rozdíl můžeme vidět v teritoriálním umístění táborů. Oba tábory měly strategický význam, co se týče jejich umístění. Sevvostlag se nacházel na severovýchodě Ruska, a naopak Solovky bylo nutné hledat na Soloveckých ostrovech v Bílém moři. Odlišnost tedy spočívá v jejich poloze, ale shodu lze vidět v tom, že zařízení byla umístěna v takových částech Ruska, kde měli vězni minimální možnost uprchnout, a kde režim potřeboval jistým způsobem zdokonalit dopravní infrastrukturu, ať lodní nebo pozemní. Dalším bodem, který je územně spojuje, je nepřehledné bohatství surovin. Na území Sevvostlagu bylo potřeba těžít kovy a na území Soloveckých ostrovů dřevo.
2. Smysl táborů – Sevvostlag, jenž se nacházel na severovýchodě Ruska, tedy v oblasti bohaté na nerostné suroviny, a naproti tomu Solovky na Soloveckých ostrovech, kde hlavní roli hrála těžba dřeva a jeho následná úprava. Smysl práce vězňů zavřených v Sevvostlagu spočíval na těžbě přírodního bohatství a na rozšiřování dopravní infrastruktury Ruska, načež cíle Solovek byly založené na dřevozpracujícím průmyslu a na budování Bělomořského kanálu. S cíli jednotlivých táborů je spojena samozřejmě náplň práce vězňů, která se odvíjela od jejich záměrů.
3. Vedení – v čele Sevvostlagu i Solovek se vystřídala celá řada osob. Je pochopitelné, že vedení Solovek procházelo méně častými změnami, jelikož Solovky existovaly pouze deset let, a to od roku 1923 do roku 1933 a Sevvostlag fungoval od roku 1932 až do roku 1957, kdy byl zařazen pod Magadan, z čehož nám vyplývá další rozdíl, a to roky existence a fungování. Oba tábory ale vznikly v době vlády Josifa Vissarionoviče Stalina na jeho podnět.
4. Vězni – jak jsme se mohli v předchozích kapitolách dočíst, tábor Solovky byl určen především pro politické vězně, tedy domnělé kontrarevolucionáře a v táboře Sevvostlag bylo možné spatřit kriminálníky i politické vězně. Zařízení se lišila i počtem vězňů, kteří jimi prošli. Solovkami prošlo téměř 600 tisíc osob a Sevvostlagem přibližně 170 tisíc osob. Což činí ze Solovek tábor gigantických rozměrů, ačkoli je to myšleno v tom nehorším slova smyslu, jelikož zde zemřela valná většina vězňů.

5. Pracovní doba – můžeme si dovolit tvrdit, že podmínky táborů v tomto ohledu se příliš nelišily. Jak už bylo několikrát zmíněno, každý tábor měl jasně dané normy, které bylo potřeba splnit. Pokud se tak nestalo v předem stanoveném termínu, vězni byli nuceni na pracovišti setrávat „přesčas“ dokud nesplnili naplánovanou práci. V tomto ohledu příliš nezáleželo, zda jste byl vězněm Sevvostlagu nebo Solovek. Lze se domnívat, že v žádném táboře nebyl brán zřetel na práva odsouzených, ale pouze na jejich povinnosti.
6. Tresty – zde už můžeme vidět razantnější rozdíly. V Sevvostlagu se ocitli vězni odsouzení na dobu delší než tři roky a v Solovkách byli naopak vězni odsouzeni na dobu kratší než tři roky. Paradoxně nám ale vychází, že vězni Solovek byli trestáni podstatně více, či více krutým způsobem. Je ovšem pravda, že co se týče trestání v SLONu, jsou materiály lépe zpracovány ve srovnání s USVITLem.
7. Stravování – opět bod, ve kterém se Sevvostlag se Solovkami ztotožňuje. Jak už bylo několikrát napsáno, strava se odrážela od oblasti, kde se tábor nacházel a jaká byla celková zemědělská produkce. Kolik se toho během sezóny na území Ruska vypěstovalo, a která plodina převažovala, pak byla rozvážena do táborů a podle toho také vypadal jídelníček. Strava na Soloveckých ostrovech byla specifická převahou rybích pokrmů, což je zcela pochopitelné pro jejich umístění. Naopak strava Sevvostlagu byla dost jednoduchá a byla závislá na dovozu. V Sevvostlagu kvůli věčně zmrzlé arktické půdě nebyli schopni vyprodukovat dostatečné množství potravin pro uživení tak velkého počtu vězňů. V tomto ohledu byly Solovky výrazně soběstačnější a nezávislejší na dovozu potravin a lidé si mohli rybolovem obstarat potravu i v zimních měsících.

4. NORILLAG

Poslední zásadní velkou kapitolou bude část o nápravně-pracovním táboře, jenž se nacházel ve městě Norilsk. I v této části bakalářské práce se budeme zabírat organizační strukturou GULAGu a je tedy zřejmé, že budou následovat totožné nebo podobné podkapitoly, se kterými jsme se mohli setkat u popisu struktury předchozích táborů.

Město Norilsk se nachází na severu Ruské Federace, v její asijské části. Pro bližší upřesnění, budeme ho hledat 300 km od severního polárního kruhu a územně spadá pod krasnojarskou oblast (viz příloha č. 7). I toto město je známé svými tvrdými klimatickými podmínkami a bohatstvím na nerostné suroviny. Norilsk vznikl již ve 20. letech 20. století, avšak územně uznáváno začalo být až se vznikem nápravně pracovního tábora Norillag. Norilsk byl a je dosud znám svou nedostupností. Již za existence Sovětského svazu nebylo jednoduché se sem dostávat, dopravovat zásoby i vězně⁴⁷.

4.1. ZÁKLADNÍ INFORMACE O NORILLAGU

Norillag, neboli Norilský nápravně-pracovní tábor, byl táborový komplex založen roku 1935 a fungoval více než dvacet let, a to do roku 1956. Zařízení bylo vybudováno za vlády J.V. Stalina a fungovalo až do jeho smrti. Po smrti Stalina se vězni začali režimu bránit a tábor byl po jejich nátlaku zrušen. Vězni umístění zde měli sloužit při těžbě nerostného bohatství a při výstavbě zázemí nutného pro těžební a hutnický průmysl⁴⁸. V táboře byli umístění především političtí vězni, kteří se sem dostávali na základě udání a často díky vymyšleným důvodům⁴⁹.

Tábor je specifický i díky svému umístění. Nachází se totiž v oblasti, která neměla vybudovanou dopravní infrastrukturu, a bylo velmi složité udržovat s táborem kontakt. Avšak i toto byl důvod pro zřízení zdejšího tábora, vybudovat silnice a především železnici, která by spojovaly Norilsk s okolním světem a usnadňovala tak zásobování a komunikaci. Do této chvíle byla využívána lodní doprava díky nedalekému přístavu Dudinka.

⁴⁷ Норильск. *О городе*. [online] 2015. [cit. 19.3.2015] dostupné z: <http://www.norilsk-city.ru/about/1242/index.shtml>

⁴⁸ Норильск. *О городе*. [online] 2015. [cit. 19.3.2015] dostupné z: <http://www.norilsk-city.ru/about/1242/index.shtml>

⁴⁹ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 33 s.

4.2. VEDENÍ NORILLAGU

Prvním velitelem tábora byl jistý Matvejev, který byl u moci 4 roky, a po kterém bylo požadováno vytěžit co největší množství mědi a cínu, jelikož jejich cena na trhu každý den rostla. V důsledku Stalinovy nespokojenosti s výsledky Matvejeva byl spolu s dalšími důležitými hlavami tábora popraven a na jeho místo byl dosazen Abraham Zveňagin společně s Volchovem, který měl na zveňagina dohlížet. Zveňagin měl humánnější přístup k vězňům a po režimu požadoval inženýry a techniky, aby tábor docílil lepších výsledků. Bohužel pro svou urputnost byl po krátké době odvolán. Režim zakrátko pochopil důležitost Zveňagina a dosadil ho opět na místo ředitele Norillagu. Na jeho činnost dohlížel pomocník Jeremejev, jenž hlídal, zda se politickým vězňům nedaří příliš dobře.⁵⁰ Bohužel nelze dohledat celkový přehled vývoje a změn vedení Norillagu. Je tedy možné pouze předpokládat, že Zveňagin nepůsobil v čele Norillagu až do jeho konce, a že se na jeho pozici jistě vystřídali další lidé.

4.3. VĚZNI

Norilský nápravně-pracovní tábor byl z pohledu struktury vězňů totožný se Sevvostlagem. I zde bychom našli politické vězně odsouzené za kontrarevoluční činnost společně s kriminálníky těžkého kalibru, v čemž lze spatřit rozdíl se Solovkami, kde byli umístěni především političtí vězni. Do tábora Norillag byli posíláni lidé odsouzení na dobu delší než tři roky. „V tomto norilském vězení se nacházeli vězňové, jejichž vyšetřování již bylo skončeno a kteří očekávali, že je postaví před soud, nebo ti, kteří čekali soud zvláštní rady (Osoboje sověščanije). Ta vynášela rozsudky za nepřítomnosti obviněných. Mnozí z nich proto ani nevěděli, že jsou již odsouzeni k smrti⁵¹.“ Z knihy Karla Štajnera⁵² vyplývá, že zde pobývali vězni odsouzení na dobu delší než pět let, načež jejich pobyt v Norillagu mohl trvat i dvacet let, a i poté mohl být trest prodloužen. Přesný počet vězňů, kteří prošli Norillagem není znám, avšak z knihy 7000 dní na Sibiři je možné dojít k závěrům, že to byly desítky tisíc odsouzenců. Do tábora byli posíláni váleční zajatci, což potvrzuje výrok, že „do tábora přibyl velký transport důstojníků z pobaltských zemí,

⁵⁰ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 61 s.

⁵¹ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 89 s.

⁵² ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x.

Lotyšů, Estonců a Litevců⁵³.“ ,a že „přišla skupina dvou set padesáti Španělů⁵⁴.“ Je tedy jasné, že své zastoupení zde měli i cizinci. V řadách odsouzců bylo možné spatřit i ženy a děti. Pro děti byly v Norilsku zařízeny zvláštní tábory a s dospělými se setkávaly pouze před kuchyní⁵⁵. Z těchto faktů lze vyvodit závěr, že mezi odsouzcenci měli své zastoupení političtí vězni, kriminálníci, muži, ženy i děti různých národností.

4.4. NÁPLŇ PRÁCE VĚZŇŮ

Stejně jako ostatní nápravně-pracovní tábory měly svůj strategický význam, tak i ten svůj měl Norillag. Smyslem založení tábora v této neobydlené, neprobádané oblasti byla těžba nerostných surovin. Nejdůležitější surovinu představoval nikl a měď. Po příchodu vězňů do norilské oblasti bylo prvotním úkolem vybudovat zázemí pro vězně a administrativu. Postupem času se Norillag měnil ve funkční město, které mělo svou slévárnu kovů, cihelnu, sklady, dílny, haly a mnohé další. Po dostavbě základních budov byla zahájena výstavba metalurgického kombinátu a začala stavba železnice z Norillagu do Dudinky. Po dokončení tratě byli vězni nuceni se o ni starat a odklízet závěje sněhu, obstarávat opravy, při tání řeky v přístavu Dudinka museli trať rozkládat a při zamrznutí opět skládat.

Vězni sem byli režimem posíláni za účelem těžby v dolech, na výstavbu úzkokolejné tratě vedoucí z Norilsku do Dudinky a na výstavbu Transpolární magistrály⁵⁶. Tato železniční trať byla přáním Stalina a dodnes se jí přezdívá *Mrtvá trať*. Transpolární magistrála měla za úkol propojit města severní Sibiře. Na výstavbě se podílelo téměř 80 tisíc vězňů. Práci jim však znesnadňovala věčně zmrzlá arktická půda, která se během letních měsíců měnila v bažiny⁵⁷. Důležitějším bodem práce byla již zmíněná těžba nerostného bohatství této oblasti. S těžbou souviselo i budování zázemí nezbytné pro

⁵³ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 76 s.

⁵⁴ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 68 s.

⁵⁵ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 121 s.

⁵⁶ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 60 s.

⁵⁷ ČERNOUŠEK, Štěpán. *Mrtvá trať* [online]. 2015. [cit. 19.3.2015]. Dostupné z: <http://www.mrtvatrat.cz/o-mrtve-trati/>

těžební průmysl. Vězni byli posíláni do dolů a ani ne do roka od vzniku Norillagu byla odvezena první várka cínu⁵⁸.

Své zastoupení zde měly i ženy. Ženy nebyly ušetřeny a musely pracovat stejně těžce jako muži. V tomto směru byl důsledně dodržován princip „stejných práv“. Některé ženy se snažily otěhotnět, aby mohly rodit a tak se na několik týdnů osvobodit od těžké práce⁵⁹. Ženy fyzicky schopné práce musely zastávat stejnou práci jako muži. Kopat věčně zmrzlou půdu, navážet zeminu, pracovat v cementárnách, cihelnách a další.

4.5 TRESTY

Stejně jako v Sevvostlagu a v Solovkách, tak v Norillagu lze tresty rozdělit na méně drastické a na ty více. Žádné oficiální dělení neexistuje, čtenář je tak může dělit jen podle svého cítění. Mezi ty méně ničující tresty můžeme počítat všelijaké drobné naschvály, které byly vězňům uštědřovány svým vedením. Jako byl zákaz větrání, tudíž pobyt v nevětraném prostředí, neposkytnutí lékařské péče, či nedodržení porcí přidělů. K dalším mírnějším trestům můžeme přiřadit i pravidelné bití a vyhrožování, samozřejmě závažnost trestu přerostla tehdy, když vězeň na následky zranění zemřel. Hromadné bitky byly na denním pořádku.

Nepochybně po každém prohřešku následoval trest. Pro zastrašení vězňů vedení využívalo vystavování odstrašujících případů. Popravené mrtvoly byly pověšeny na bránu tábora společně s nápisem „Takový osud čeká každého, kdo se pokusí o útěk⁶⁰.“ K různým trestům docházelo v důsledku různých příčin. Pokud trestanec odmítal plnit svou náplň práce, byl poslán do Kolargonu. Kolargon byl kamenolom, kde byly mnohem přísnější pracovní podmínky. Kolargon představoval pomyslného strašáka pro všechny vězně. Mnozí vězni se také pokoušeli utéct, avšak útěk z Norillagu se považoval za nemožný, další si sami sobě přivozovali zranění pro zmírnění pracovních podmínek. Tento trend se rozmohl natolik, že bylo zakázáno vězně odvážet do nemocnice, úraz jim byl ošetřen na místě a byl nucen pokračovat ve své práci. Pro neodbornost a nedostatečné ošetření často na pracovišti umírali. Při nedodržení pracovních limitů byli vězni nuceni si v mrazech sundat kabáty, a tudíž za vidinou tepla vytvářeli větší pracovní úsilí.

⁵⁸ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 61 s.

⁵⁹ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 115 s.

⁶⁰ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 62 s.

V Norillagu docházelo k tzv. „masným dnům“, kdy byly prováděny hromadné popravy. K těm docházelo často, později i pravidelně. Těmto dnům byly přiděleny neděle, kdy byla skupina kriminálních vyvedena z budov a zastřelena⁶¹. I Norillag měl dozajista své vězení, i o něm se lze v knize K. Štajnera dočíst, avšak samotku tak slavnou jako měly Solovky, zde nenajdeme.

4.6. PRACOVNÍ DOBA

Po příjezdu prvních vězňů bylo třeba vybudovat nezbytné zázemí, a proto byli trestanci nuceni pracovat více než 12 hodin denně, to trvalo přibližně rok. Po vybudování zázemí byla pracovní doba vězňů závislá na místě pracoviště. Režim sice stanovoval délku pracovní doby na 8 hodin denně, avšak pro vedení GULAGů bylo prioritní splnit předem stanovené normy, které jim režim udával, a v důsledku toho byla pracovní doba prodlužována. Při stavbě úzkokolejné tratě byli vězni rozděleni do brigád po 50 lidech. „Pracovali jsme jedenáct hodin. Bylo potřeba splnit normu: tři lidé dvanáct krychlových metrů⁶².“ „Správa tábora popoháněla výstavbu tratě. Byla také prodloužena pracovní doba.⁶³“ Nesplnění normy znamenal menší přiděl stravy. Jak už bylo zmíněno, pracovní doba se měnila v závislosti na důležitosti projektu a na jeho termínu dokončení. Na příklad při stavbě norilského metalurgického kombinátu pracovali odsouzení ve dne v noci bez ohledu na čas a nepříznivé meteorologické a klimatické podmínky⁶⁴. Podrobnější informace o pracovní době norilských vězňů nejsou známy, avšak můžeme i bez nich dojít k závěrům, že pracovní podmínky a pracovní doba se v jednotlivých táborech příliš nelišila. Konec konců měly všechny tábory stanovené normy, které jim režim určoval, a vedení již nezajímalo, jakým způsobem jich bylo docíleno.

4.7. STRAVOVÁNÍ

Z výše uvedených kapitol vyplývá, že strava se lišila tábor od tábora, ať už v důsledku umístění tábora nebo celkové produkce zemědělských plodin. Jedno ale měly

⁶¹ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x.

⁶² ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 57 s.

⁶³ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 58 s..

⁶⁴ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibíři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 67 s.

všechny tábory stejné, všude byla strava nevyhovující a nevyvážená na látky potřebné pro lidský organismus a zdravé fungování těla. Podle slov Karla Štajnera⁶⁵ se přiděl jídla postupem času v Norillagu zmenšoval. Zpočátku byly přiděly jídla dostačující, avšak doba, kdy se jídlo rozdělovalo, se často měnila. Někdy vězni dostávali dvoudenní přiděly, jindy denní a v dobách, kdy se do Norilsku nedostala letadla se zásobami, nedostávali nic. Dvoudenní přiděl v samých počátcích tábora znamenal 1,2 kg chleba, solenou rybu a dvě kostky cukru. Možnost, jak si polepšit, bylo navštívit Norilský konzum a za peníze poslané z domovů si koupit např. chleba, cukr nebo uzeninu. Po prostudování materiálů jsme mohli zjistit, že vězni mohli chodit darovat krev a díky tomuto činu výrazně zpestřit svůj jídelníček. Dárce dostal deset vajec, 1 kg cukru, ½ kg másla, 1 kg ovoce a 2 kg zeleniny. Darovat mohl podle svého uvážení, za případné následky byl zodpovědný jedině on. Poslední možností k přilepšení jídelníčku bylo krást, avšak i zde si byli zodpovědní za následky. Vězni se těšili na tzv. „masné dny“, kdy docházelo k hromadným popravám, a přebytečné porce byly rozděleny mezi přeživší trestance.

Nejčastějším pokrmem norilských vězňů byl chléb, slaneček a něco podobající se polévce. Zda dostanou svůj přiděl také záleželo na vlastnictví nádoby, do které jim bude jídlo vydáváno a pokud nebyli majiteli misky, stravu nedostali. Přidělované porce se začaly náhle zmenšovat poté, co dostali zásobování Norilsku na starost spojenci. Dávky jídel se neustále zmenšovaly a porce chleba byly zmenšeny na tři sta gramů. Teplé jídlo se skládalo ze špatného zelí a slanečků. Maso, tuky a cukr nebyly vůbec⁶⁶. K ještě markantnějšímu snížení přidělů docházelo v situaci, kdy nepřípluly lodě se zásobami. Je zřejmé, že i zde vězni trpěli hladu v důsledku nedostatku potravin a tento fakt se odrážel na jejich fyzickém a psychickém stavu. Přiděly byly nepravidelné, neustále se zmenšovaly, dozajista se zhoršovala i kvalita fyzických sil.

⁶⁵ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x.

⁶⁶ ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x. 97 s.

I cílem této kapitoly bylo vypracování organizační struktury dalšího tábora. Tentokrát se jednalo o tábor Norillag, který je znám svou nedostupností a krutostí. Pomocí této kapitoly jsem chtěla čtenáře seznámit s organizační strukturou Norillagu, která má dále sloužit k jeho srovnání se Sevvostlagem a Solovkami. I zde bylo mým cílem popsat totožné organizační složky a ve srovnání s výše uvedenými tábory nalézt shody a rozdíly mezi nimi. Z kapitoly o nápravně-pracovním táboře Norillag vyplývá, že zdejší situace byla z hlediska pracovních podmínek nejnáročnější.

V této části bakalářské práce jsem si opět vytyčila několik organizačních složek, jako je struktura vězňů, struktura náplně práce, trestů, stravy a dalších. Co se týče vedení, byl díky Zveňaginovi přístup k vězňům humánnější, avšak životní a pracovní podmínky byly oproti Sevvostlagu a Solovkám drastičtější. Vězni byli nuceni pracovat na železnici, jež byla přáním J.V. Stalina. Podle mého názoru, výstavba železnic v této oblasti neměla racionálního opodstatnění a práce na ní byla nekonečná a v podstatě zbytečná. V dnešní době se železnice postavené vězni severní části Sibíře nevyužívají, to však nemůžeme říct o silnicích postavených trestanci Sevvostlagu, či o Bělomořském kanále. Pracovní podmínky byly velmi náročné z důvodu surových klimatických podmínek.

Z této části bakalářské práce lze vyvodit, že ve srovnání se Sevvostlagem se ani Norillag nemusel podřizovat jiné instituci kromě OGPU. Struktura trestanců byla podobná struktuře Sevvostlagu, což znamená, že v Norilském nápravně pracovním táboře byli umístěni muži i ženy různého věku a národností. Svě zastoupení zde měly i děti. Mezi trestanci bylo možné spatřit kriminálníky i politické vězně. I cíle Norillagu můžeme považovat za splněné, avšak zbytečné.

Největším problémem Norillagu byl nedostatek potravin. V důsledku krutých dlouhých zim nebylo možné dovážet dozorcům a trestancům zemědělské plodiny a sami norilští vězni neměli možnost na arktické půdě plodiny pěstovat. Z hlediska trestů byl Norillag tím více krutým táborem. Vězně nebylo nutné fyzicky trestat, jelikož pro nedostatek potravin, léčiv a dalších potřeb byla úmrtnost Norillagu největší.

4.8. SROVNÁNÍ NORILLAGU SE SEVVOSTLAGEM

Stejně, jako mezi Sevvostlagem a Solovkami, můžeme i u Norillagu nalézt několik podstatných rozdílů a podobností se jmenovanými nápravně-pracovními tábory. Zaměříme se na totožné body, jako při srovnávání Sevvostlagu a Soloveckých ostrovů.

1. Oblast – podstatnou roli u Norilského nápravně-pracovního tábora hraje územní umístění tohoto zařízení. Strategické umístění Sevvostlagu a Solovek jsme si již odůvodnili v předchozích kapitolách. Avšak i Norillag měl svůj strategický význam. Tábor zde byl umístěn na přání Stalina, jenž chtěl v této části Ruska rozvinout pozemní dopravní infrastrukturu a také byla tato oblast Ruska bohatá, stejně jako území Sevvostlagu, na nerostné suroviny, které byly potřebné pro rozvíjející se ruský zbrojní průmysl v důsledku válek. Lze tedy dojít k závěrům, že všechny tři výše uvedené tábory nebyly v daných oblastech umístěny bez rozmyšlení. Sevvostlag byl zaměřen na těžbu přírodního bohatství a rozvoj pozemní dopravní infrastruktury a význam Norillag byl založen též na rozvoji pozemní dopravní infrastruktury a na těžbě nerostných surovin, v čemž lze spatřit jejich podobnost. Podobné si tábory byly i tím, že pro vězně byla minimální šance z těchto oblastí uprchnout. Jednalo se o oblasti, kde téměř celý rok panovala krutá zima a nebyly zde klimatické podmínky vhodné pro přežití mimo tábor. Vězeň by tedy na útěku zřejmě zemřel.
2. Smysl táborů – hlavním záměrem většiny táborů byla izolace politických vězňů, kriminálků a všech osob nehodících se režimu od okolního světa. V tomto bodě byly tábory Norillag a Sevvostlag totožné. Avšak každé zařízení mělo svůj jistý promyšlený cíl. Založení Sevvostlagu i Norillagu do značné míry souvisí s jejich umístěním. Oba tábory měly společný cíl, a to rozvoj pozemní dopravní infrastruktury, avšak Sevvostlag se zaměřoval na stavbu silnic a Norillag na stavbu železnic. Dalším bodem, ve kterém si byly tábory Sevvostlag a Norillag podobné je těžba nerostných surovin. Obě zařízení se nacházela v oblastech bohaté na tolik potřebné nerostné bohatství.
3. Vedení – vedení Sevvostlagu i Norillagu bylo jistě rozmanité. Bohužel k vedení Norillagu nejsou dohledatelné zdroje, a nelze tedy srovnávat délku funkčního období, národnostní složení či jiné charakteristiky Norilské správy. Víme jen to, že v čele Norillagu se nejdéle udržel Abraham Zveňagin, který ke své práci přistupoval velmi svědomitě. Taktéž Norillag vznikl na podnět J.V.Stalina a fungoval od roku 1935 až do roku 1956.

4. Vězni – z kapitol o věznicích jednotlivých táborů vyplývá, že Sevvostlag byl určen jak pro politické vězně, tak pro osoby, jež spáchaly trestní čin a v táboře Norillag jsme se mohli opět setkat se směsicí politických vězňů a kriminálníků. Tábory se též lišily počtem vězněných odsouzců. V průběhu existence Sevvostlagu si na vlastní kůži strasti tohoto tábora vyzkoušelo 170 tisíc osob, bohužel přesný počet trestanců Norillagu není dosud znám, avšak je možné předpokládat, že toto číslo dosahovalo ke sto tisícům. Národnostní složení vězňů Sevvostlagu i Norillagu bylo rozmanité. V řadách trestanců bylo možné nalézt zástupce různých zemí, např. zde měli své zastoupení Španělé, Lotyšci, Němci a mnozí další.
5. Pracovní doba – v tomto bodě bychom se mohli odkázat na již předchozí srovnávání Sevvostlagu a Solovek, neboť pracovní podmínky a pracovní doba Norillagu se od dvou výše jmenovaných příliš nelišily. Stejně jako vedení SLONa a USVITLu, i vedení Norillagu mělo jasně stanovené normy, které bylo potřeba dodržovat a v důsledku těchto norem byli vězni odsouzeni na pracovištích pracovat i více než polovinu dne. Nebylo výjimkou, že vězni na místě práce setrvali přes noc. Lze z těchto faktů vyvodit závěr, že práce v Sevvostlagu i Norillagu byla fyzicky i psychicky velmi náročná, což vyplývá i z počtu zemřelých. Dále se dá předpokládat, že pracovní podmínky a pracovní doba Sevvostlagu se od kritérií Norillagu příliš nelišily z hlediska fyzicky náročné práce. I přes špatné technické zázemí Sevvostlagu, dosáhl tento tábor větších úspěchů, než Norillag.
6. Tresty – Sevvostlag a Norillag byly tábory určené pro vězně odsouzené na dobu delší než tři roky, z čehož nám vyplývá podstatná shoda. Sevvostlag není znám pro jakýsi typický způsob trestání, což však nemůžeme tvrdit o Norillagu. U Norillagu byl pomyslným strašákem Kolargon, tedy kamenolom, ve kterém na vězně čekala neuvěřitelně fyzicky náročná práce.

Lze se domnívat, že dozorcí Norillagu využívali přírodu k trestání vězňů, jelikož se nacházel v oblasti, kde v období léta dochází k přemnožování hmyzu, a tedy i komárů a nejjednodušším způsobem trestu mohlo být zanechání odsouzence na pospas těchto parazitů, a naopak v období arktické zimy na pospas krutým mrazům. Tento fakt je potvrzený jen u Norillagu, u Sevvostlagu nikoli. Do jisté míry můžeme taktéž zastávat názor, že odsouzení všech táborů byli podrobováni fyzickému násilí ze stran dozorců. Můžeme tedy vyvodit závěr, že tresty se nevyhýbaly vězňům Sevvostlagu, Solovek ani Norillagu.

7. Stravování – strava v Norillagu byla ze začátku dostačující, ale postupem času se přidělované porce zmenšovaly. V tomto ohledu nebyl Norillag výjimkou, porce byly zmenšovány i v Sevvostlagu, jelikož počet vězňů rostl enormně rychle a nebylo možné na území bývalého SSSR vyprodukovat dostatek potravin pro takový počet osob. Je tedy zřejmé, že smrt mnoha obětí je spojena s nevyhovující stravou v tom smyslu, že jídla nebyla bohatá na vitamíny, minerály a látky potřebné pro zdraví člověka. V důsledku toho mnoho lidí zemřelo na podvýživu a různé nemoci s tímto spojenými. Jak už bylo několikrát zmíněno, strava táborů byla do značné míry závislá na celkové zemědělské produkci Ruska. Norillag měl nevýhodu v tom, že v období zimy nebyl možný přístup do tábora, a tak nešlo dovážet zásoby potravin. Sevvostlag i Norillag si byly blízké v tom ohledu, že oba tábory se nacházely na území věčně zmrzlé arktické půdy, tedy nebyla možnost zemědělství. Po nashromáždění těchto informací lze dokázat, že strava ve všech táborech byla nedostačující a vězni strádali jak po fyzické tak po psychické stránce.

4.9.SROVNÁNÍ NORILLAGU SE SOLOVKAMI

Stejně, jako mezi Sevvostlagem a Solovkami, můžeme i u Norillagu nalézt několik podstatných rozdílů a podobností se jmenovanými nápravně-pracovními tábory. Zaměříme se na totožné body, jako při srovnávání Sevvostlagu a Soloveckých ostrovů.

1. Oblast – při srovnání Norillagu se Sevvostlagem jsme si již určili strategický význam pro vybudování těchto zařízení. I Solovky měly svůj smysl. Je tedy možné tvrdit, že ani jeden z táborů nebyl v té či oné oblasti vybudován bez předchozího promýšlení. Zásadním rozdílem mezi Solovkami a Norillagem, ve smyslu územního rozmístění je též to, že Solovky se nacházely na ostrově v Bílém moři, načež Norillag byl umístěn na pevninské oblasti Ruska. Shodu můžeme vidět v klimatických podmínkách, které byly v obou táborech velmi podobné. Na území Solovek i na území Norillagu panovala převážnou většinu roku tuhá zima. Další faktor, který lze u těchto dvou táborů porovnávat, je přítomnost nalezišť nerostů. Norillag byl ve srovnání se Solovkami umístěn na území, které bylo velmi bohaté na nerostné suroviny, což nelze tvrdit o Soloveckých ostrovech, které naopak disponovaly velkými zásobami dřeva.
2. Smysl táborů – význam jednotlivých táborů již byl několikrát objasněn. Hlavním smyslem všech nápravně-pracovních táborů, nikoli jen tří výše uvedených, byla separace kriminálků a odpůrců režimu. V tomto slova smyslu se veškerá táborová zařízení shodovala. Do táborů Solovky a Norillag byli umístováni odsouzení za účelem rozvoje dopravní infrastruktury. Načež Solovky byly zaměřené na rozvoj lodní dopravy a Norillag byl zaměřen na rozvoj železniční dopravy. Oba tábory se taktéž ztotožňovaly ve smyslu těžby, avšak vězni Soloveckých ostrovů byli nuceni k těžbě dřeva, které následně zpracovávali a Norillag byl zaměřen na těžbu nerostných surovin.
3. Vedení – o vedení SLONa jsme se toho mohli dočíst více ve srovnání s Norillagem, jelikož o norilském vedení neexistují materiály. V kapitole o Solovkách jsme se mohli dočíst o frekvenci střídání lidí v čele tábora, avšak u Norillagu je jasné pouze to, že největší zásluhy na rozvoji tábora měl ředitel Zveňagin.
4. Vězni – odlišnost z hlediska struktury vězňů u těchto táborů spočívá v tom, že Norillag byl určen pro pachatele kriminálních činů i pro odpůrce režimu, načež Solovecké ostrovy byly určeny především pro kontrarevolucionáře. Pokud by byly známi statistické údaje o počtu trestanců, mohli bychom tyto tábory

porovnávat i z tohoto aspektu. I přes neznalost počtu odsouzených můžeme díky prostudovaným materiálům dojít k závěrům, že Solovky byly i přes svou malou rozlohu jedny z největších táborů. V nápravně-pracovním táboře na Soloveckých ostrovech byli umístěni vězni na dobu kratší 3 let a naproti tomu v Norilském nápravně-pracovním zařízení byli umístěni vězni odsouzení na dobu tří a více let. Národnostní složení vězňů Solovek i Norillagu bylo rozmanité. Neshodu lze vidět v tom, že v Norillagu byly umístěni osoby mladší 18 let, v Solovkách nikoli. Naopak shodu je možné spatřit v tom, že v obou táborech měly své zastoupení ženy, ačkoli v obou zařízeních byly separovány.

5. Pracovní doba – z hlediska pracovní doby si byly všechny tábory velmi podobné bez ohledu na to, kde se tábor nacházel, kolik zde bylo umístěno vězňů, jaké bylo pracovní technické zázemí a další. I zde se můžeme odkázat na již vypracované body týkající se pracovní doby. V žádném případě nezáleželo na tom, zda jste vězeň Solovek, či Norillagu, v obou případech byli vězni vybízeni k dodržování stanovených norem. Každý tábor měl tyto normy určené režimem a úkolem vedení jednotlivých zařízení bylo tyto normy splnit ve vymezeném čase. Ve všech třech táborech byli vězni nuceni strávit na pracovišti tolik hodin, kolik bylo potřeba, bez ohledu na jejich potřeby. Výsledkem pak bylo nocování trestanců na pracovišti.
6. Tresty – Solovky i Norillag jsou tábory, jež jsou známi pro svůj specifický způsob trestání, což nemůžeme říci o Sevvostlagu. Solovky měly svou Sekyrkovou horu a Norillag měl kamenolom Kolargon. Sekyrka a Kolargon představovaly největší hrozbu pro vězně. Nicméně Sekyrka byla samotka, kde byl vězeň zavřen po dobu několika dní bez dostatečné stravy a v mrazu, naproti tomu Kolargon byl kamenolom, kde byli vězni nuceni vynaložit obrovské pracovní úsilí, z čehož nám vyplývá, že Kolargon byl založen na fyzickém trestání a Sekyrka především na psychickém. Rozdíl lze spatřit i v délce trestu odsouzených. Solovečtí vězni byli odsouzeni maximálně na tři roky a norilští vězni od tří let výše. Dozorci obou táborů využívali krutost zimy a přítomnost hmyzu k trestání vězňů.
7. Stravování – strava je oblast, ve které se většina nápravně-pracovních táborů ztotožňovala. Již několikrát bylo zmíněno, že Solovky byly mnohem více soběstačné, naopak Norillag byl závislý na dodávkách potravin. Dodávky byly do Norillagu dováženy postupem času v menších rozměrech a s delšími prodlevami. V období zimy se stávalo, že zásoby došly úplně.

ZÁVĚR

Bakalářská práce na téma *Organizační struktura GULAGu* zpracovává organizační skladbu jednotlivých složek nápravně-pracovních táborů. Čtenáři jsem prostřednictvím práce představila organizační strukturu táborových zařízení na území SSSR, čehož jsem docílila pomocí tří vybraných táborů. Těmito tábory jsou Sevvostlag, Solovky a Norillag. Hlavním důvodem k výběru daného tématu byl můj zájem o tuto problematiku a také všeobecná neznalost široké veřejnosti v oblasti Sovětských GULAGů.

Rezultátem této bakalářské práce je analýza tří nápravně-pracovních táborů, které jsem si vybrala v závislosti na jejich teritoriálním umístění. Výsledkem práce je prozkoumání jednotlivých složek GULAGů a jejich následná komparace. Díky zpracování táborových komponentů tří nápravně-pracovních táborů jsem odhalila rozdíly a shody mezi těmito zařízeními. Tyto shody a rozdíly byly nalezeny pomocí vzájemného srovnání táborů mezi sebou.

Práce je rozdělena na čtyři hlavní kapitoly. První kapitola bakalářské práce je věnována vysvětlení pojmů Sovětský GULAG, následuje stručný přehled vývoje GULAGů na území Sovětského svazu a nalezení rozdílů mezi koncentračním táborem a GULAGem. Záměrem této části práce je uvedení čtenáře do tématu. Následující tři kapitoly jsou již věnovány jednotlivým táborům. Celkovým výsledkem práce je analýza organizačních složek, které se v táborech vyskytovaly. Čtenáři jsem podala základní informace o vybraných táborech, seznámila ho s vedením Sevvostlagu, Solovek i Norillagu. Posléze jsem vypracovala podkapitoly věnované struktuře trestanců, jejich náplni práce, pracovní době, stravě a v neposlední řadě trestnímu systému. Výsledkem jsou kapitoly vypracované na základě vytyčených cílů, avšak z důvodu nedostatku materiálů o Sevvostlagu, se kapitola týkající se tohoto tábora od dvou následujících v některých ohledech liší, tudíž srovnávání Sevvostlagu se Solovkami a Norillagem bylo v tomto ohledu složitější.

Jednotlivé tábory se od sebe navzájem lišily z mnoha ohledů. Zásadním rozdílem bylo jejich umístění, avšak všechny byly postaveny s jistým strategickým významem. Díky táborům dosáhl režim nebývalých úspěchů v rozvoji dopravní infrastruktury a těžby nerostných surovin. Těchto kladných výsledků bylo dosaženo prostřednictvím práce vězňů různých národností, věku a pohlaví. Vězni byli nuceni pracovat za nepříjemných podmínek, bez kvalitní pracovní techniky, hladoví a nemocí. V tomto bodě se všechna tři zařízení ztotožňovala. Při nesplnění daných norem, docházelo k trestání vězňů, v podobě

zavření na samotku, bytí, zanechání o hladu, či mrazu a další. Strava trestanců byla ve všech táborech velmi podobná, nedostatečná a nevyhovující.

Díky bakalářské práci jsme pochopili smysl zakládání jednotlivých táborů na tak nepřístupných místech, jako je oblast Sibiře, či na ostrovech v Bílém moři. Dále jsme zjistili, na jakém principu vybraná zařízení fungovala, jak vypadala struktura vězňů, co bylo smyslem jejich pracovní náplně, jaká byla pracovní doba a pracovní podmínky, jak vypadala strava v Sevvostlagu, Solovkách a Norillagu a jakým způsobem byli vězni trestáni. Po vypracování těchto podkapitol jsem mohla výše uvedená nápravně-pracovní zařízení porovnat mezi sebou.

Резюме

Темой моей бакалаврской работы является *Организационная структура ГУЛАГа*. Я выбрала эту тему, потому-что, по-моему мнению, тема ГУЛАГа является также в наше время очень интересной, и не так много исследованной. В следствие того я думаю, что с темой ГУЛАГа связанные вопросы, которые ещё не были так много решены, а это был стимул к написанию работы.

Целью бакалаврской работы является передать читателю важную информацию об организационной структуре исправительно-трудовых лагерей бывшего Союза Советских Социалистических Республик (СССР). Конкретно я себе выбрала три лагеря, именно я описывала организационную структура Севвостлага, лагеря находящегося на северо-востоке России, исправительно-трудового лагеря на Соловецких островах, а в сибирской области, лагеря с названием Норильлаг. Из того вытекает, что бакалаврская работа разделена на три главные главы. Бакалаврскую работу я написала с помощью несколько диссертаций, и с помощью книг связанных с тематикой вышеуказанных исправительно-трудовых лагерей.

В начале бакалаврской работы находится часть посвящена теме Советского ГУЛАГа, чтобы читатель лучше понял значение словосочетания Советский ГУЛАГ. Читатель узнаёт значение аббревиатуры ГУЛАГ – это сокращение начальных букв Главного управления лагерей и мест заключений. На территории России их начал открывать Владимир Ильич Ленин, его деятельность продолжал Иосиф Виссарионович Сталин и представителем лагерей на территории Европы является Адольф Гитлер, но места похожие на российские или немецкие лагеря находились по всем мире на всех континентах. Уже при выражении слова ГУЛАГ все понимают, что это значило игнорирование прав человека, укрепление тоталитарного режима с помощью физического и психического насилия. В лагерях были помещены люди из разных социальных и общественных слоёв. Далее читатель узнаёт, что существование лагерей делиться на пять эпох и какая разница между концетрационным лагерем и исправительно-трудовым лагерем. Уже из их названий вытекает их смысл. Целью концетранционных лагерей являлось истребление неуместный людей, и целью исправительно-трудовых лагерей являлось рациональное использование людей для работы на стройках, для добычи

минерального богатства, и для других работ, которые своим способом помогали государству.

Как я уже занесла выше, бакалаврская работа состоит из трёх главных частей/глав. Первая глава посвящена организационной структуре Севвостлага. Севвостлаг - исправительно-трудовой лагерь, который находился на северо-востоке России. Севвостлаг был основан в 1932 года и существовал до 1957 года. Севвостлагом прошло около 170 тысяч заключенных. Данный лагерь был подчинен Дальстрою. Дальстрой был специализированный государственный институт, или по другому комбинат особого типа, осуществивший в 1930 году. С помощью Дальстроя имел Северо-Восточный исправительно-трудовой лагерь добиться великолепных успехов, в том смысле, что целью Севвостлага являлась добыча минерального богатства, но прежде всего развитие транспортной инфраструктуры северо-восточной России. Этот лагерь был назначен для политических заключенных а также для уголовников. В Севвостлаге оказались заключенные, которые были приговорены к тюремному заключению, в скрытом смысле они были обречены на гибель.

Целью бакалаврской работы было, что я хотела читателю описать организационную структуру Севвостлага. В том смысле, что я показала, как выглядела структура руководства и тюремных надзирателей, далее я хотела показать, как выглядели рабочие дни а какое было нормальное рабочее время. Я написала, что случилось, когда заключенные не окончили свою работу, как было запланировано, а какая форма физического или психического наказания ожидала их. Далее мы узнали, как выглядела пища заключенных.

После разработки одиночных глав Севвостлага мы могли прийти к результату, что во главе УСВИТЛа сменилось много людей, но самый длинный период по должности был у Драбникова. За заключенными присматривало около 1600 лиц, между надзирателями были также женщины, и национальная структура была разнообразной, но наиболее здесь было русских и украинцев.

Смыслом работы арестантов была добыча полезных ископаемых, в том числе нефти, природного газа, золота, олова и другого сырья. Но главную роль в этом лагере играло развитие транспортной инфраструктуры и население мест, которые не были до сего пор населенные.

Следующим пунктом вышеуказанной главы была разработка наказаний, которые могли бы быть типичные для Севвостлага. Самым типичным наказанием

этого ГУЛАГа было то, что надзиратели заключили арестанта в холодную комнату, где ему было надо сидеть на холодной скамейке и он не мог двигаться. Что касается пищи в Севвостлаге, съестные припасы были зависимые от общей продукции сельского хозяйства СССР.

Вторая глава посвящена организационной структуре так называемого СЛОНа, что был исправительно-трудовой лагерь, находящийся на Соловецких островах, сокращенно на Соловках. Соловецкий лагерь особого назначения, был лагерь, который находился на Соловецких островах недалеко от Северного полярного круга в Велом море на севере европейской части России, и был основан в 1923 года, и как лагерь это учреждение работало до 1933 года. Лагерь был установлен на месте бывшей тюрьмы и получил название Соловецкий Кремль. Соловками прошло около 600 тысяч людей, из того вытекает, что это был самый большой исправительно-трудовой лагерь своего времени.

Часть бакалаврской работы о Соловках была также посвящена организационной структуре этого лагеря. В начале главы читатель узнает основную информацию об этом лагере и далее разработано, кто был во главе СЛОНа. В лагере возглавило много людей, например, Патров, Ногтев, Эйхманс, Иванченко и другие. Когда командир не был удовлетворительный, они застрелили его.

Что касается заключенных, был лагерь назначен прежде всего для политических заключенных, просто для мнимых контрреволюционеров. Сюда режим посылал арестанты, которые были приговорены к тюремному заключению на срок менее трех лет. Свое место здесь имели также женщины, но они были помещены на недалеком Заяцком острове, они были изолированы. В следствие того, что заключенных было много, часто произошли массовые казни. Эта тема связана с наказаниями. На Соловецких островах играла важную роль Секирная гора, или просто Секирная, где находилась коррекция. Это была самая большая угроза для всех заключенных. Арестанты были вынуждены здесь сидеть на шесте и они не могли двигаться. На ежедневном порядке было также физическое насилие.

Работа заключенных связана с заготовкой леса и с дальнейшей обработкой дерева, со сельским хозяйством, но прежде всего с развитием транспортной инфраструктуры, в том числе водного транспорта. Рабочее время также зависело от норм, которые были назначены режимом. Из того вытекает, что заключенные на месте работы были днем и ночью.

Выгода острова основана на его расположении, потому что заключенные имели доступ к морю и они занимались рыболовством. Это имело отражение на их пище. На этом факту создана их независимость. Но несмотря на доступ к морю, их пища была также неудовлетворительной.

Последняя глава посвящена организационной структуре Норильлага, или по другому Норильскому трудово-исправительному лагерю, который находился в Красноярском крае в Сибири. Норильлаг был основан в 1935 году и работал до 1956 года. К сожалению, точное число людей, которые прошли лагерем не известно. Лагерь был назначен для политических заключенных и для уголовников. В этом учреждении была возможность встретиться с людьми из разных стран и свое место здесь имели женщины а также ребята, но ребята и женщины были от мужчин изолированы в других частях лагеря.

Что касается управления Норильлага, самую важную роль для него сыграл А. Звенягин, который имел хороший подход к функционированию лагеря. О других командирах нельзя найти информацию.

Норильлаг был основан по желанию Й. В. Сталина, который хотел, чтобы произошло развитие транспортной железнодорожной инфраструктуры, и вторым поводом возникновения лагеря была добыча минерального богатства. Из того вытекает цель заключенных. Они были вынуждены ежедневно работать на строительстве Трансполярной магистрали и на однопутной железной дороге из Норильлага в Дудинку. Также рабочие условия Норильлага были неприемлемые. Отсутствие техники, недостаток пищи, непрерывный надзор, наказания и невыполнимые нормы, все это затрудняло работу.

Как на Соловецких островах, в Норильлаге имели заключенные также свою угрозу. Эта угроза была представлена Коларгоном. Коларгон была каменоломня, в которой было арестанту надо приложить все усилия для добычи. Коларгон представлял для заключенных самое страшное наказание. Но также в Норильлаге было на ежедневном порядке физическое и психическое насилие.

Что касается пищи, это была самая большая проблема всех в этой области, потому что здесь нет возможности заниматься сельским хозяйством, из-за вечной мерзлоты, и Норильлаг был несамостоятельный и зависимый на поставках продуктов питания. Но зимой эти поставки также не были возможны и много заключенных умирало от голода и от болезней.

В целом бакалаврская работа по теме „Организационная структура ГУЛАГа“ имела читателю показать на каком принципе были Севвостлаг, Норильлаг и лагерь на Соловецких островах основаны. Мы добились успеха, в том смысле, что мы узнали, какой был стимул к их открытию. Их смысл был общий – добыча минерального богатства и развитие транспортной инфраструктуры. Далее мы узнали состав заключенных, если были лагеря намерены для политических заключенных или для уголовников, как выглядел их рабочий день и рабочее время. Каким способом они были наказаны, какое наказание было типичное для Севвостлага, Норильлага и для Соловецких островов. Мы занимались также пищей одиночных лагерей, и мы узнали, что во всех был недостаток еды, и в следствие того много людей умирало от голода. Мы узнали, что пища различалась от того, где лагерь находился. Соловецкие острова имели лучшие условия, что касается пищи, они могли заниматься рыболовством, и наоборот Севвостлаг с Норильлагом находились в области вечной мерзлоты.

Повод, почему я написала эту работу было то, что я хотела, чтобы после прочтении читатель вчувствовался в заключенные, чтобы понимал, какая тяжелая жизнь была в исправительно-трудовых лагерях, и чтобы он понял смысл возникновения одиночных лагерей. Бакалаврская работа также служит к тому, чтобы мы могли сравнивать жизнь в Севвостлаге с жизнью в Норильлаге и с жизнью в лагере на Соловецких островах. С помощью выбора трех лагерей расположенных в разных областях России мы можем найти страницы, в каких лагеря сходились и в каких страницах они расходились. Этого мы добились с помощью сравнительного метода, который открыл различия и сходства Севвостлага, Норильлага и Соловецких островов.

Bibliografie

Literatura

1. APPLEBAUM, Anne. *Gulag: dějiny*. Vyd. 1. Praha: Beta-Dobrovský, 2004, 604 s., [16] s. obr. příl. ISBN 80-7306-152-x.
2. SOFSKY, Wolfgang. *Řád teroru: koncentrační tábor*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2006, 375 s. Historické myšlení. ISBN 80-7203-818-4.
3. ŠALAMOV, Varlam [z ruštiny přeložil Sergej MACHONIN]. *Kolymské povídky*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1995. ISBN 80-204-0516-x.
4. ŠIRJAJEV, Boris Nikolajevič. *Věčné světlo: Solovecké ostrovy v epoše GULAGu*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2011, 374 s., [8] s. obr. příl. ISBN 978-80-87378-91-5.
5. ŠTAJNER, Karlo. *7000 dní na Sibiři*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, 1991, 231 s. Memoáry. ISBN 80-206-0278-x.
6. КОЖЕНИКОВ, И.С., *Большевизм в свете психопатологии*. Журнал "Возрождение". №9. Париж. 1949. Цит. по публ. Бориса Камова. Ж. "Шпион", 1993. Вып.1. Москва, 1993
7. ЯКОВЛЕВ, Б. – БУРЦОВ, А.: Концентрационные лагеря СССР (отрывки). С. Виницкий, 1999. Институт по изучению истории и культуры СССР. Исследования и материалы, серия 1-я, выпуск 23-й., Мюнхен 1955
8. ЯНЕВ, Никита. *Гражданство*. Авторский сборник. Изд-во: ОГИ, 2004 г. 192 стр. ISBN 5-94282-266-2.

Internetové zdroje

1. Commons Media. *Дальстрой* [online]. 2014 [cit. 17.11.2014]. Dostupné z: http://commons.media.org/wiki/File:Dalstroj_Territory_v_3.jpg

2. Commons Media. *Схема НКВД-Дальстрой* [online]. 2014 [cit. 17.11.2014]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Схема_НКВД-Дальстрой-СВИТЛ.jpg
3. ČERNOUŠEK, Štěpán. *Mrtvá trať* [online]. 2015. [cit. 19.3.2015]. Dostupné z: <http://www.mrtvatrat.cz/o-mrtve-trati/>
4. Gonets. *федеральная автомобильная дорога «Колыма»* [online]. 2014 [cit. 7.12.2014]. dostupné z: <http://gonets.ru/rus/regionam/svyaz-v-yakutii/>
5. KÚCHOVÁ, Eva. *Vznik a vývoj táborové témy, její žánrové modifikácie v ruskej literatúre 20. storočia a česko-slovenské pozadie (porovnávacie žánrovo-areálové študiá)*. [online]. 2011 [cit. 5.3.2015]. Disertační práce. Masarykova univerzita, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Ivo Pospíšil. Dostupné z: <http://theses.cz/id/f79ztm?info=1;isshlret=K%C3%BAchov%C3%A1%3B;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dkuchova%26start%3D1>
6. Languages of the world, *Norilsk*, [online]. 2014 [cit. 26.3.2015]. Dostupné z: http://languagesoftheworld.info/wp-content/uploads/2014/10/Norillag_camp_location.jpg
7. NĚMEC, Daniel. *Téma GULAGu v českém prostředí* [online]. 2012 [cit. 3.3.15]. Diplomová práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta. Vedoucí práce Zdeněk Pechal. Dostupné z: http://theses.cz/id/jfx3mc/Daniel_Nemec_-_Tema_GULAGu_v_ceskem_prostredi.pdf
8. Wikimedia, *Bělomořský kanál* [online]. 2014 [cit. 26.3.2015]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/White_Sea_Canal_map.png
9. Wikipedia. *Динаминка численности работающих в Дальстрое* [online]. 2014 [cit. 17.11.2014] Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki>
10. Автодорога Колыма. *Якутск-Магадан.»* [online]. 2015 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: <http://inyakutia.com/uncategorized>
11. Академиц. *Соловецкие острова* [online]. 2014 [cit. 26.3.2015]. Dostupné z: http://dic.academic.ru/pictures/wiki/files/87/White_Sea_map_ru.png
12. Историко-культурный комплекс Соловецких островов. *Организация Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры* [online]. 2009 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: <http://www.unesco.ru/ru/?module=objects&action=view&id=5>

13. КИСЕЛЕВ-ГРОМОВ, Николай Игнатьевич. *Лагери смерти. Великая братская могила жертв коммунистического террора* [online]. 2015 [cit. 5.3.2015]. Dostupné z: http://royallib.com/read/kiselevgromov_nikolay/slon_solovetskiy_les_osobogo_naznacheniya.html#0

14. МЕЛЬНИКОВ, Сергей Михайлович. *Дальстрой как репрессивно-производственная структура НКВД-МВД СССР :1932-1953 годы* [online]. 2002 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Tomská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce С.Ф.Фоминых. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/dalstroj-kak-repressivno-proizvodstvennaya-struktura-nkvd-mvd-sssr-1932-1953-gody>

15. МЕСТНИКОВ, Максим Иванович. *Автоморога «Колыма». Якутск-Магадан* [online]. 2015 [cit. 8.3.2015]. Dostupné z: <http://inyakutia.com/uncategorized>

16. МИРОНОВ, Александр Германович. *Особые лагерь ГУЛАГа МВД СССР* [online]. 2010 [cit. 22.10.2014.].Disertační práce. Moskevská státní univerzita M.V.Lomonosova, Fakulta historie. Vedoucí práce А.В.Сидоров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/osobyelagerya-gulaga-mvd-sssr>

17. Норильск. *О городе*. [online]. 2015. [cit. 19.3.2015] dostupné z: <http://www.norilsk-city.ru/about/1242/index.shtml>

18. РИГОСИК, Александр Леонидович. *Что я видел и понял в лагере* [online]. 2009 [cit.27.10.2014]. Dostupné z: <http://shalamov.ru/library/29/>

19. САРАНЧА, Григорий Александрович. *Режим содержания заключенных в лагерях ГУЛАГа 1930 - 1960 гг. на примере исправительно-трудовых лагерей Пермской области* [online]. 2010 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Permská státní univerzita, Fakulta historie. Vedoucí práce В.А.Шмыров. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/rezhim-soderzhaniya-zaklyuchennykh-v-lageryakh-gulaga-1930-1960-gg-na-primere-ispravitelno-t>

20. ШУЛУБИНА, Светлана Александровна. *Система Севвостлага* [online]. 2002 [cit. 25.10.2014]. Disertační práce. Severní mezinárodní univerzita v Magadanu, Fakulta historie. Vedoucí práce Э.И.Черняк. Dostupné z: <http://www.dissercat.com/content/sistema-sevvostlaga-1932-1957-gg>

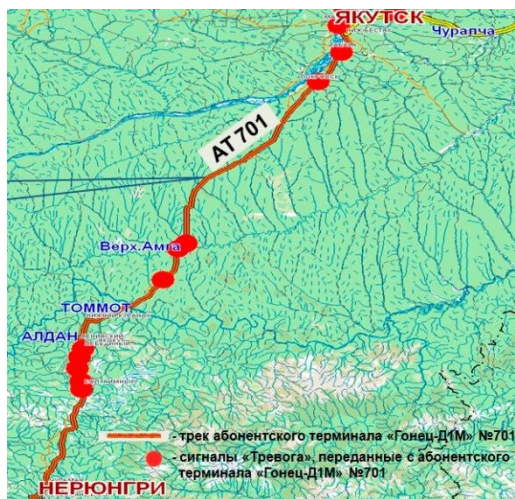
Filmová tvorba

1. *Dovolenka v Gulagu*, režie Ivo Brachtl, 2008
2. *Gulag*, režie Roger Young, 1985
3. *Mrtvá trať*, režie Šimon Špidla, 2012
4. *Ztracený na Sibiři*, režie Aleksandr Mitta, 1991

Пříлоhy

Пříлоha č. 1

Silnice kostí Kolyma⁶⁷

Пříлоha č. 2

Území Dalstroje v době jeho likvidace⁶⁸

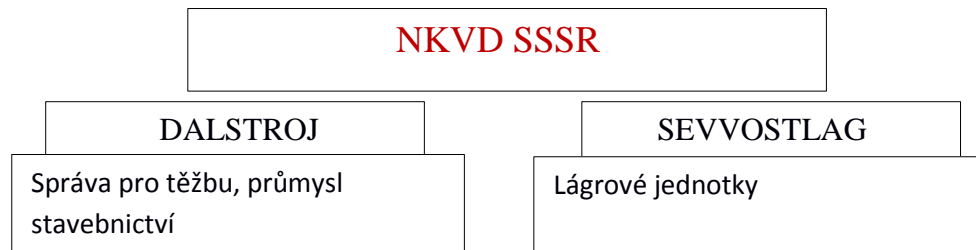

⁶⁷ Gonets. *федеральная автомобильная дорога «Колыма»* [online]. 2014 [cit. 7.12.2014]. Dostupné z: <http://gonets.ru/rus/regionam/svyaz-v-yakutii/>

⁶⁸ Commons Media. *Dalstroj* [online]. 2014 [cit. 17.11.2014]. Dostupné z: http://commons.media.org/wiki/File:Dalstroj_Territory_v_3.jpg

Пříloha č. 3

Струčné schéma správy výrobního objektu Dalstroj⁶⁹

Пříлоha č. 4

Narůstající počet vězňů v Sevvostlagu⁷⁰

⁶⁹ Commons Media. *Схема НКВД-Дальстрой* [online]. 2014 [cit. 17.11.2014]. Dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Схема_НКВД-Дальстрой-СВИТЛ.jpg

⁷⁰ Wikipedia. *Динамика численности работающих в Дальстрое* [online]. 2014 [cit. 17.11.2014]. Dostupné z: <https://ru.wikipedia.org/wiki>

Пříloha č. 5

Solovecké ostrovy na mapě⁷¹

Пříloha č. 6

Бѐломоřскý канáл⁷²

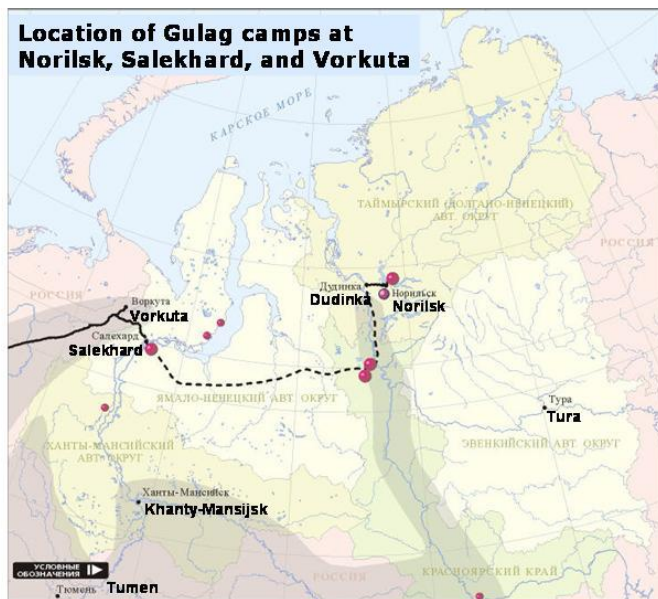

⁷¹ Академиц. *Соловецкие острова* [online]. 2014 [cit. 26.3.2015]. Dostupné z: http://dic.academic.ru/pictures/wiki/files/87/White_Sea_map_ru.png

⁷² Wikimedia, *Бѐломоřскý канáл* [online]. 2014 [cit. 26.3.2015]. Dostupné z: http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/47/White_Sea_Canal_map.png

Пříloha č. 7

Мапа Norilsk⁷³

⁷³ Languages of the world, *Norilsk*, [online]. 2014 [cit. 26.3.2015]. Dostupné z: http://languagesoftheworld.info/wp-content/uploads/2014/10/Norillag_camp_location.jpg

Seznam zkratek

GULAG – Главное Управление Лагерьей (česky Hlavní správa táborů)

ИТЛ – Исправительно-трудовой лагерь (česky nápravně pracovní tábor)

Koncentrák – koncentrační tábor

NKVD – НКВД СССР - Народный комиссариат внутренних дел СССР

OGPU – Politické ředitelství Společného státu v rámci Rady lidových komisařů

RKM – dělnicko-rolnická milice

RSFSR – Российская Советская Федеративная Социалистическая Республика (česky

Ruská socialistická federativní sovětská republika)

Sekyrka – Sekyrová hora

Sevvostlag – Севвостлаг - Северо-Восточный исправительно-трудовой лагерь

Севвостудлагерь – Severovýchodní pracovní tábor

Solovky – Solovecké ostrovy

SLON – С.Л.О.Н. – Správa Soloveckých táborů zvláštního určení

СНК СССР – Совет народных комиссаров СССР - Rada lidových komisařů SSSR

SOP – Solovecký zvláštní pluk

SSSR – Svaz sovětských socialistických republik

STOrest Dalstroj – СТО трест «Дальстрой» - Строительный трест

USVITL – Управление Северо-Восточных исправительно-трудовых лагерей

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2013/2014

Studijní program: Filologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Ruština se zaměřením na hospodářsko-právní a
turistickou oblast (RHP)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
PECHOVÁ Romana	Dobřany 80, Dobruška	F12536

TÉMA ČESKY:

Organizační struktura gulagu *ГУЛАГ*

NÁZEV ANGLICKY:

The organizational structure of gulag

VEDOUcí PRÁCE:

Prof. PhDr. Zdeněk Pechal, CSc. - KSR

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Stanovení a formulace cíle práce.
2. Stanovení struktury práce.
3. Shromáždění materiálů, sekundární literatury a jejich strukturování.
4. Analýza a komparace sledovaných lágrů.
5. Syntetické zhodnocení studovaného materiálu.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

SOLŽENICYN, A. Souostroví Gulag. Praha: Academia, 2011.
APPLEBAUM, A. Gulag historie. Praha: Beta-Dobrovodský, 2010.
SMIRNOV, M. Systém pracovních táborů v SSSR. Moskva, 1998.
<http://www.dissercat.com/content/rezhim-soderzhaniya-zaklyuchennykh-v-lageryakh-gulaga-1930-1960-gg-na-primere-ispravitelno-t>
<http://www.dissercat.com/content/sistema-sevvostlaga-1932-1957-gg>
<http://www.dissercat.com/content/kulturno-vospitatelnaya-rabota-v-lageryakh-i-koloniyakh-gulaga->

Podpis studenta:

Pechal' Romana

Datum:

22.5.2014

Podpis vedoucího práce:

Z. Pechal

Datum:

22.5.2014

ANOTACE

Jméno a příjmení autora: Romana Pechová

Název katedry a fakulty: Katedra slavistiky, Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Název bakalářské práce: Organizační struktura GULAGu

Vedoucí práce: prof. PhDr. Zdeněk Pechal, CSc.

Počet znaků: 93 497

Počet příloh: 7

Počet titulů použité literatury: 8 (+ 20 internetových zdrojů, 4 filmových titulů)

Klíčová slova: GULAG, nápravně-pracovní tábor, organizační struktura, Sevvostlag, Solovecké ostrovy, Norillag

Charakteristika: Tématem bakalářské práce je organizační struktura tří nápravně-pracovních táborů na území bývalého SSSR. Práce je rozdělena do čtyř kapitol. První kapitola je zaměřena na obecné informace o sovětských GULAzích, dále je vysvětlen rozdíl mezi GULAGem a koncentračním táborem. Následují tři významné kapitoly, kde hlavní roli hraje Sevvostlag, tábor na severovýchodě Ruska, Solovky, tábor na Soloveckých ostrovech a Norillag, tábor umístěný v krasnojarské oblasti Sibíře. Všechny tři kapitoly pojednávají o organizační struktuře GULAGu, a to z několika hledisek.

ANNOTATION

Name and surname: Romana Pechová

Name of department and faculty: Department of Slavonic Studies, Philosophical Faculty, Palacký University Olomouc

Name of thesis: The organizational structure of corrective labor camps

Work leader: prof. PhDr. Zdeněk Pechal, CSc.

Number of symbols: 93 497

Number of appendices: 7

Number of titles of used literature: 8 (+ 20 websites, 4 movies)

Key words: GULAG, correctional work camp, the organizational structure, Sevvostlag, Solovetsky Islands, Norillag

Characteristic: The main theme of the Bachelor Thesis is the organizational structure of three corrective labor camps placed within the territory of former USSR. The Thesis is divided into four chapters. The first chapter is focused on general information regarding Soviet gulags. The chapter further explains the difference between a gulag and concentration camp. Subsequently follow three significant chapters, where the main role is played by Sevvostlag - the camp located in northeast Russia, Solovki - the camp situated on the Solovetsky Islands, and Norillag - the camp sited in the Krasnoyarsk region of Siberia. All three chapters deal with the organizational structure of the gulag, taking into consideration several points of view.